BISERICA

ORTHODOXĂ ROMÂNĂ

Jurnalŭ Periodicŭ Eclesiasticŭ

ANUL VII — No 8

AUGUSTŬ.

TABELA MATERIEĬ

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA CARȚILOR BISERICESCI
34, Strada Principatele-Unite, 34
1883.

ANUL VII. BUCURESTI, AUGUSTU 1883 No. 8.

BISERICA ORTHODOXĂ ROMÂNĂ

JURNALŬ PERIODICU ECLESIASTICU

APARE O DATA PE LUNA

„Predică cuvêntul"

II. Tim. IV. 2.

Misteriul Eucharistieĭ

(Urmare, vedĭ No. 5, anul VII-lea, p. 265).

Partea vĕdută a Misteriuluĭ Eucharistieĭ.

Chipul şi urmările presenţeĭ luĭ Iisus Christos în Misteriul Eucharistieĭ.

In baza învĕţătureĭ expuse până aci despre realitatea presenţeĭ luĭ Iisus Christos în misteriul Eucharistieĭ se determină însuşĭ chipul şi urmările presenţeĭ Luĭ. Ş'anume :

1) Dacă acéstă presenţă, cum am vĕdut maĭ sus, constâ în aceea, că, dupĕ sânţirea Sântelor darurĭ, în Eucharistie se află şi să predă deja tuturor credincioşilor nu pânea şi vinul, ci adevĕratul corpŭ şi adevĕratul sânge al Domnuluĭ, apoĭ acésta însemnéză că El este presentŭ în acest misteriŭ nu aşa, ca cum ar pĕtrunde pânea şi vinul (dupĕ cum învaţa Luteraniĭ) care remân întregĭ, şi nicĭ, numaĭ prin confiinţare cu ele, în ele, sub ele (in, cum, sub pane) cu corpul şi sângele seŭ, dar că pânea şi vinul se prefac, se schimbă, se transubstanţiază în însuşĭ corpul şi sângele luĭ (Confes. Orth. part. I resp. la întrb.

56; Epist. patr. de rĕsărit *despre credința Orth.* art. 17). Căcĭ pânea și vinul nu potŭ a se face adevĕratul corpŭ și adevĕratul sânge a luĭ Christos, de cât prin schimbarea séŭ prefacerea a însă'șĭ substanțeĭ pâneĭ și a vinuluĭ, în substanța corpuluĭ și a sângeluĭ luĭ Christos, adică; prin transubstanțiare.

Spre întărirea acestor adevĕrurĭ servescŭ aceleașĭ locurĭ din S. Scriptură, pe care le-am vĕḑutŭ maĭ sus. Exprimând făgăduința despre Eucharistie, Domnul între altele a ḑis: *Eŭ sunt pânea vieţeĭ care s'a pogorîtŭ din cerŭ: cine va mânca din pânea aceasta, viŭ va fi în vecĭ. Și pânea pe care Eŭ voiŭ da, corpul meŭ este, pe care 'l daŭ pentru viața lumeĭ*" (Ioan VI, 51). La institurea Eucharistieĭ, luând pânea a ḑis: *Acesta este corpul meŭ,* și luândŭ paharul cu vinŭ, a adaos: *Acesta este sângele meŭ.* Ś-tul Apostol Pavel a scris creștinilor din Corint: *Paharul bine-cuvîntăreĭ, pe care 'l bine-cuvîntăm, nu este óre comunicarea sângeluĭ luĭ Christos? pânea pe care o frângem nu este ea comunicarea corpuluĭ luĭ Christos.* (1 Cor. X, 16)? *Dreptŭ aceia, orĭ care va mânca din pânea acésta, séŭ va bea paharul Domnuluĭ cu nevrednicie, vinovatŭ va fi corpuluĭ și sângeluĭ Domnuluĭ* (XI, 27). In tóte locurile acestea, d'adreptul și lămuritŭ să numescŭ: pânea-corpŭ a luĭ Christos, și vinul-sânge a luĭ Christos, dar nicĭ de cum nu se ḑice cum că împreună cu pânea, séŭ în pâne, séŭ sub pâne, consistă corpul Domnuluĭ. Nu a ḑis Christos: *În pânea pe care eŭ o voiŭ da, corpul meŭ este,* ci a ḑis: *Pânea, pe care eŭ o voiŭ da corpul meŭ este;* Nu a ḑis: In acésta, séŭ împreună cu acesta, séŭ sub acesta este corpul meŭ; În acesta este sângele

meŭ, — cĭ a ḑis : *Acesta este corpul meŭ, acesta este sângele meŭ*. Repetim dar că, pânea şi vinul, nu alt-fel pot a se face corpul şi sângele Domnuluĭ, de cât numaĭ prin schimbare, prefacere, transubstanţiare.

2) În tóte liturgiele vechĭ, începêndŭ cu liturgia Sântuluĭ Apostol Iacob, întrebuinţată nu numaĭ în Biserica Orthodoxă, ci şi în comunităţile eterodoxe, precum : La Nestorienĭ, Eutichienĭ, Armenĭ, Sirienĭ — Iacobiţĭ şi în Biserica Romană să află rugăciunĭ către Dumneḑeŭ Tatăl înainte de sânţirea sânteĭor darurĭ, ca el să schimbe, să prefacă, să transubstanţieze cu Sântul Spiritŭ pânea în adevĕratul corpŭ a luĭ Iisus Christos, iar vinul în cinstitul luĭ sânge (1). Asemenea perfectŭ acordŭ a tuturor leturgiilor vechĭ într'o materie atât de însemnată, — despre misterul Eucharistieĭ, fără îndoială atestă, că chiar aşa a fost tradiţiunea Apostolică despre acest obiectŭ, şi aşa a credut tot-deauna sânta Biserică Catholică.

3) Sânţiĭ părinţĭ şi dascalĭ aĭ Bisericeĭ deasemenea saŭ exprimatŭ, că în misteriul Eucharistieĭ, pânea şi vinul ce *să propun, să schimbă, se prefac să transubstanţiaze* în corpul şi sângele luĭ Christos (2), séŭ

(1) Bona. Rer. liturg. 1. c. 8. et squ; Renaudot. liturg. oriental. collectio, Paris. 1685; Asseman. cod. liturg ecel. uuiversæ, Rom. 1749; Murator. liturgia Romana vetus, wenet. 1748 ; Diss. de orig, liturg. c. 1.

(2) Cuvêntul : Transubstantiatio, μετουσίωσις care exprima cu totul aceiaşĭ idee, a începutŭ a fi în întrebuinţare la Apusŭ de la jumătatea seculuĭ al XI-lea, iar la Răsăritŭ din al XV-lea când sa întâmpină la Ghenadie Patriarchul de Constantinopole. Din acel timpŭ acest cuvêntŭ, ca unul ce exprimă cu multă justeţă şi putere ideia dogmeĭ, a început a se întrebuinţa în tótă Biserica Orthodoxă de o potrivă cu cuvêntul, *prefacere* (Veḑĭ conf. ortodox, part. 1, Res. la intreb. 56; Epist. Patriarch. de răsărit, despre credinţa ortodoxă. Art. 17).

devin, sĕ fac, sunt corpul și sângele luĭ Christos. Iata spre dovadă, cuvintele *Sântuluĭ Ciril al Ierusalimuluĭ* : „El (Christos) în Cana Galileiĭ a prefăcutŭ óre când apa în vinŭ (Ioani II, 1, 10), asemenea sângeluĭ. Și nu este óre demnŭ de credință cândŭ vinul să preface (μεταβαλών) în sânge„ (1)? „După sevêrșirea invocăreĭ pânea devine, séŭ este (γίνεται) corpul luĭ Christos, iar vinul sângele luĭ Christos" (2).

Asemenea probe se găsesc și la Sânțiĭ : Grigorie Nisul (3), Ambrosie (4), Teodor al Eracliei (5), Ión Damascen (6), fericitul Theofilact (7) și alțiĭ.

Eutimie Zigaben scrie : „Nu a dis domnul : Aceste sunt simbolurĭ (σύμβολα) a corpuluĭ meŭ și a sàngeluĭ meŭ, ci sunt corpul meŭ și sângele meŭ... Căcĭ precum în modŭ extraordinarŭ a îndumnedeit el corpul ce la primitŭ, așa neexprimabil preface (μεταποιεῖ) și acestea (pânea și vinul) în însușĭ corpul și sângele cel făcĕtor de viață a luĭ (8).

Decĭ pentru a demonstra și explica posibilitatea uneĭ ast-fel de prefacerĭ a pâneĭ și a vinuluĭ — cu puterea luĭ D-deŭ — în corpul și sângele luĭ Chistos, pastoriĭ anticĭ s'aŭ referit la a-tot-puternicia Creatoruluĭ (9), și la deosibite lucrărĭ ale a tot puterniciei *Luĭ,* precum : La crearea lumeĭ din nimicŭ (10), la

(1) Iustr. Mestag. IV, n. 2 pag. 454.
(2) Ibid. 1, n. 7 pag. 440.
(3) Catech. cap XXXVII.
(4) De fide. IV. 10, n. 124 De myst. IV, n. 50. efr. n. 54.
(5) In Math. XXVI, 26 (ap. Possin. Caten.)
(6) Expunerea credințeĭ orth. *cartea* a 4, cap. 13. pag. 252.
(7) In Iohan. VI.
(8) In Matth. XXVI, 28. Cfr. Panopl. P. II, Titl. 20.
(9) Ión Chrisostom. de Coen et crue. n. 3; Ambr. de sacram. IV, n. 16, 17.
(10) Ambr. de Sacram. IV, 4, n. 15; Damascen. Expunerea Cred. Orth. IV. 13.

misteriul încorporăreĭ (1), la minunile ce să amintescŭ în S-tele cărţĭ, cu deosibire — la prefacerea apeĭ în vinŭ (2), şi la aceea, cum în noĭ înşine pânea şi vinul séŭ apa, ce le primim spre nutrire, sĕ transforméză într'un chipŭ nevĕḑut de noĭ, în corpul şi sângele nostru (3).

Trebue însĕ a aminti că, „prin cuvêntul transubstanţiare nu se explică chipul prin care pânea şi vinul se prefacŭ în corpul şi sângele D-luĭ: Căcĭ acésta nimi-nea nu o póte înţelege afară de unul D-ḑeŭ, şi stăruinţele unora de a petrunde acésta, nu potŭ fi de cât semne de nebunie şi lipsă de religiositate; ci, prin acest cuvêntŭ să arată numaĭ aceia: că pânea şi vinul, dupa sânţire, sĕ prefac în corpul şi sângele D-luĭ, nu figuratŭ, nicĭ simbolic, nicĭ prin marea abondenţă de charŭ, nicĭ prin comunicarea séŭ infusiunea Dumneḑeireĭ unicului Fiiŭ, şi în fine nicĭ prin efectul uneĭ atribuţiunĭ întâmplătóre a pâneĭ şi a vinuluĭ care s'ar preface în o atribuţiune întâmplătóre a corpuluĭ şi a sângeluĭ luĭ Christos, prin oare care schimbare séŭ amesticare; dér, precum s'a ḑisŭ maĭ sus, adevĕrat, real şi substanţial, pânea şi vinul devinŭ însuşĭ adevĕratul corpŭ şi sânge al D-luĭ" (Epist. Patriarch. de Răsărit — despre credinţa Orth. art. 17).

II) De şi pânea şi vinul în misteriul Eucharistieĭ sĕ prefacŭ în însuşĭ corpul şi sângele D-luĭ, El este present în acest misteriŭ nu numaĭ prin corpul şi sângele Sĕŭ, cí şi cu tótă fiinţa Sa, adică, şi cu sufletul sĕŭ care este unitŭ cu corpul Luĭ nedespărţitŭ, şi

(1) Ambr. de Myst. IX. n. 53; Damasc. ibidem.
(2) Ciril al Ierusalim. instr. mystag. IV, n. 2, Ambr. de myst. XI, n. 50.
(3) Ión Damasc. Expun. cred. orth IV, 13, pag. 252.

cu însușĭ Dumneḑeirea Sa, care ipostaticește și nedespărțit este unită cu omenirea Luĭ. Pentru acésta Mântuitorul s'a exprimatŭ : *Cel ce mănâncă corpul meŭ și bea sângele meŭ, întru mine petrece și eŭ întru el. Precum m'a trimis pre mine tatăl cel viŭ, și eŭ viezŭ pentru Tatăl; și cel ce mě mănâncă pre mine și acela va fi viŭ pentru mine* (Ioan VI. 56 și 57). Deasemenea și sânțiĭ părințĭ aŭ învěțatŭ, că „*noĭ mâncăm Melul în întregul seŭ*“ (1), că „El cu totul s'a „stabilit, după charul sěŭ, în noĭ toțĭ“ (2), și aŭ observat : că „acest misteriŭ se numesce împărtășire, pentru că prin el noĭ ne facem părtașĭ Dumneḑeireĭ luĭ Iisus. El se numeșce încă cuminicare, și în adevěr este cuminicare, pentru că prin el ne cuminicăm cu Christos, ne facem părtașĭ corpuluĭ și Dumneḑeireĭ luĭ“ (3).

III) De și corpul și sângele D-luĭ se sfăramă în misteriul Eucharistieĭ și se desparte; dar propriŭ acésta este numaĭ cu chipurile pâneĭ și a vinuluĭ în care corpul și sângele luĭ Christos pot fi și věḑute și sânțite, iar singure în sine ele sunt cu totul întregĭ și nedespărțite. Căcĭ Christos tot-d'auna este unul și nedespărțitŭ : nedespărțit unită este în el Dumneḑeirea și omenirea; nedespărțit unitŭ este în el sufletul omenesc cu corpul; nedespărțitŭ și tot-d'auna întreg rămâne și corpul luĭ împreună cu sângele, ca corpŭ viŭ, care înviindŭ din morțĭ nu maĭ móre (Rom. VI, 9), corpŭ glorificatŭ (I Cor. XV 43), corpŭ

(1) St. Efrem. Sir. Opp. Græc. T. III, p. 424, ed. Assemani Rom. 1746.
(2) Ibidem.
(3) Ioan Damascen Exp. Credințeĭ Orth. Libr. IV. Cap. 13. Pag. 255.

spiritual (— 44) şi nemuritor. Pentru acésta noĭ credem, că în fie-care parte, până şi în cea maĭ mică părticică de pâne puse înainte şi a vinuluĭ să află, nu óre-care parte deosebită a corpuluĭ şi a sângeluĭ D-luĭ, ci corpul luĭ Christos cu totul întregŭ şi în tóte părţile sale unul, şi în fie care parte până în cea maĭ mică părticică este present în totul Christos după fiinţa sa, adică cu sufletul şi cu Dumneḍeirea, séŭ desevêrşit D-ḍeŭ şi desăvêrşit omŭ (Epist. Patriarch. de Răsărit, despre credinţa (orth. Art. 17). Acéstă credinţă, Biserica Ecumenică din anticitate a exprimat'o şi o exprimă încă în ritualele liturgieĭ, când ḍice : *„sfăramă se şi se împarte Mehul luĭ D-ḍeŭ, cel ce se sfăramă şi nu se desparte, cel ce se mănâncă purure şi nicĭ o dată nu se sfârşaşce, ci pre ceĭ ce se împărtăşesc îĭ sfinţeşce"*.

IV) De asemenea, de şi misteriul Eucharistieĭ s'a sevêrşitŭ şi se săvêrşaşce în nenumărate locurĭ din lume, corpul luĭ Christos tot-d'auna şi pretutindenea este unul, şi sângele luĭ Christos tot-d'auna şi pretutindenea unul, şi peste tot locul în acest misteriŭ este present în totul unul şi acelaş Christos, care este D-ḍeŭ desăvêrşit : şi om desăvêrşitŭ. Patriarchiĭ Bisericeĭ de Răsărit cu claritate mărturisesc acest adevĕr în următórele cuvinte : „de şi în unul şi acelaş timpŭ se sevêrşesc multe liturgiĭ în lumea creştină nu sunt însă maĭ multe corpurĭ ale luĭ Christos, ci unul şi acelaşĭ Christos este present în adevĕr şi în realitate, unul este corpul luĭ şi unul sângele, în tóte bisericile particulare alle credincioşilor. Şi acésta nu pentru aceea că corpul D-luĭ care se află în cerurĭ se pogóră pe jerlfelnice, ci pentru că pânea punereĭ înainte,

pregătită pe rând în tóte bisericile, şi după sânţire, prefăcută şi transubstanţiată, se face una şi aceaşĭ cu corpul ce esistă în cerurĭ. Căcĭ D-l tot-d'auna are un corpŭ, iar nu maĭ multe în diferite locurĭ: pentru aceea acest misteriŭ după opiniunea generală, este cel maĭ minunat dintre tóte, priceput numaĭ prin credinţă, iar nicĭ de cum prin resonamentele înţelepciuneĭ omeneştĭ" (Epist. des. Credin. Ortodoxă Art. 17).

V. Dacă pânea şi vinul prin misteriósă sânţire se transubstanţiază în adevĕratul corpŭ şi sânge al Mântuitoruluĭ Christos; apoĭ acésta însemnează, că din timpul sânţireĭ S-telor Darurĭ, Eĭ este presentŭ tot-deauna în acestŭ misteriŭ, adică, El este presentŭ nu numaĭ în timpul întrebuinţĕreĭ şi a primireĭ misteruluĭ de către credincioşĭ, cum afirmă Luteraniĭ, dar şi până la întrebuinţare şi după întrebuinţare: căcĭ pânea şi vinul prefăcute odată în corpul şi sângele luĭ Christos nu-şĭ schimbă maĭ mult natura, ci remân pentru tot-d'auna corpul şi sângele D-luĭ, necăutând la aceea, fivor, séŭ nu întrebuinţate de credincioşĭ (Epist. des. Cred. Orth. Art. 17).

Pentru acésta însuşĭ Mântuitorul, în timpul instituireĭ Misteriuluĭ Eucharistieĭ, dând discipulilor sĕĭ pânea misteriósă a ḑis: acesta este corpul meŭ—înainte de ce discipuliĭ gustase din eĭ, şi luând paharul misteriosŭ a cuvêntatŭ: acesta este sângele meŭ—înainte de ce discipuliĭ sĕĭ bĕuse din el. Pentru aceea dar pe deoparte, Biserica Orthodoxă — a) din anticitate are obiceiul de a săvêrşi în nişce şciute ḑile liturgia cea maĭ înainte Sânţită, în acea fermă încredere că darurile acestea, şi după întrebuinţarea acelora

cari aŭ fost sânţite împreună cu ele la o liturgie săvêrşită maĭ înainte, rĕmân adevăratul corpŭ şi sânge al luĭ Chistos (1); b) deasemene din anticitate este obiceiul de a păstra darurile sânţite în vase sânte pentru împărtăşirea cu ele a celor ce mor, ca adevĕrat corpŭ şi sânge al luĭ Christos (2]. Este încă şciut că în Biserica antică esista şi obiceiul de a trimite sântele darurĭ, prin diaconi, creştinilor cari nu fusese în biserică în timpul sânţireĭ, a întrebuinţăreĭ şi administrăreĭ misteriuluĭ Eucharistieĭ (3) mărturisitorilor, celor închişĭ în temniţe (4) şi celor ce se căiaŭ (5), — că credincioşiĭ, nu arare orĭ aduceaŭ sântele darurĭ din bisericĭ în casile lor, le luaŭ cu sine în călătoriĭ (6), iar asceţiĭ purtaŭ aceste darurĭ cu sine prin pustiĭ, pentru cuminicare în cas de necisitate, cu corpul şi sângele D-luĭ (7).

VI) Dacă pânea şi vinul în sântele şi de viaţă făcĕtórele misteriĭ sunt adevĕratul corpŭ şi adevĕratul sânge al D-luĭ Iisus Christos : apoĭ acestor misteriĭ urmează a li se da aceeaşĭ onóre şi aceaşĭ divină adoraţiune ce noĭ suntem datorĭ a o da însuşĭ D-luĭ (Confes. Orth. part. I-iu, resp. la intreg. 56. 107). Căcĭ natura omenească întreagă fiind primită de El în unitatea ipostasuluĭ luĭ Divin, nedespărţitŭ este unită cu natura Divină, şi este propria omenire a

(1) Conc. în Trulo. Can. 52; de Logd, Can. 42.
(2) Const. apost. VIII, 13; Eusebe, H. E., VIII, 44; Chrisost. Epist. ad Innocent., II. 3; Conc. Nie., I, Can. 13.
(3) Iustin., Apol., I, n. 67; Eusebe H. E., V, 44.
(4) Cyprian., Epist. ad. Cornel., LIV.
(5) Chrisost., de Sacerd VI, 4.
(6) Tertull. de Orat., C. 14; ad Uxor. 11, 5; Ciprian., de Laps., 381; Ambros Orat., funebr. în Statirum; Augustin., contr. Iulian., op. imperf., III, 154.
(7) Bas. cel mare, Epist. 93, către Cesarie.

Cuvêntuluï luï D-ḑeŭ, — aşa că în persóna D-ḑeŭ-omuluï, noï trebue să dăm ambelor Luï naturï şi — omeniriï şi D-ḑeireï, una şi nedespărţită adoraţiune Dumneḑeéscă. Acest adevĕr ce resultă nemijlocit din dogma despre unirea Ipostatnica a două naturï în Iisus Christos, tot-d'auna l'a susţinut şi mărturisit Sânta Biserică, cum se vede din mărturiile dascălilor eï. Precum d. e. S. Ioan Chrisostom (1), S. Ambrosiŭ (2), F. Augustin (3), S. Ioan Damascen (4). etc.

(va urma) **† Silvestru B. Piteşteanu.**

(1) In. 1 Cor. Hom. XXV, 5.
(2) De Spir. Sancto III. 11, n. 78. 79.
(3) In Ps. XCVIII.
(4) Exp. Cred. Orth. III. Cap. 8. pag. 159; Comp. IV, Cap. III, pag. 225. Vadese tóte aceste în Theologia Dogmatică de Macarie,

AL DOILEA DISCURSŬ

contra

Adversarilor vieţeĭ monastice

AL SÂNTULUĬ IOAN CHRISOSTOM

Compusŭ în anul 375 séŭ 376 în vremea imperatorilor Valens, Graţianu şi Valentinianu I.

TRADUCŢIUNE DE PROTOSINGHELUL GHERASIM SAFIRIN

CĂTRE UNŬ TATĂ NECREDINCIOSŬ

(Urmare, vedĭ No. 8 anul VI, pag. 487)

5. Doreşcĭ-tu să cunoşcĭ într'unŭ altŭ kipŭ, şi propria ta sărăcie, şi avuţiá fiiuluĭ tĕŭ? Du-te la el; ieaĭ haina, singura pre care o posede; smulge-lŭ din kilia sa; distruge-ĭ smerita sa locuinţă; tu nu veĭ citi pre faţa sa, în miḑlocul acestor tratamente, nicĭ o urmă de indignaţiune séŭ de regretŭ: maĭ de grabă el 'ţĭ-va mulţămi, şi cu atâta maĭ multă căldură cu câtŭ tu 'ĭ veĭ da ocasiunea de a practica maĭ curatŭ filosofia sa. Déră tu, să-ţĭ iea cine-va o simplă valóre de ḑece drachme, şi te veĭ pune pre plânsete şi pre lamentaţiunĭ fără sfîrşitŭ. Care este cel maĭ avutŭ din voĭ amândoĭ? Acela pre care cea maĭ mică perdere 'lŭ sfâşia, séŭ acela care despreţueşce tóte bunurile acesteĭ lumĭ? Nu te mărgini întru a trata ast-fel pre fiiul tĕŭ: alungă-lŭ încă şi maĭ departe de acéstă ţéră, el se va esecuta cu surîsul pre buze, ca şi când ar asista la jocurile unuĭ copil. Déră tu, décă ţi-ar interḑice cine-va

numaĭ locuinţa patrieĭ tele, te afli coprins de durerea cea maĭ viă, şi acéstă nefericire 'ţĭ-pare insuportabilĕ. Suveran alŭ pământuluĭ şĭ al mărilor, solitarul nu va încerca nicĭ o greutate de a se transporta din acestŭ ţinutŭ într'altul; elŭ o va face cu atâta înlesnire şi indiferinţă câtă punĭ tu ca să te preâmbli în propriele tele domeniĭ. De şi tu eştĭ absolutŭ stăpânŭ de a străbate cum 'ţĭ-va plăcea câmpiele ce 'ţĭ-aparţinŭ, eştĭ cu tóte acestea obligatŭ de a trece prin câmpiĭ carĭ nu 'ţĭ aparţinŭ. Elŭ, din contră, va cutreera totŭ pământulŭ după placul sĕŭ. Lacurile, fluviele, fôntânele 'ĭ-vor procura cu ce să-şĭ stingă setea în abundanţă; plantele, erburile, pânea preste care va da în tóte locurile 'ĭ-vor servi de nutrimêntŭ. Nu adaugŭ la acésta că el despreţueşce pământul şi ce se coprinde pre dênsul, avêndŭ cerul patriă. Când momentul de a muri se presentéză, mórtea 'ĭ-va fi maĭ dulce de cât tóte plăcerile tele; şi el va fi maĭ fericitŭ de a muri, de cât tu în sînul patrieĭ tale şi pre patul tĕŭ delicatŭ. Ast-felŭ în cât omul cu adevĕratŭ rătacitor, fugitivŭ şi exiliatŭ, este locuitorul oraşelor, acela care rĕmâne în propria sa casă, şi nu acela care s'aŭ scăpatŭ de tóte aceste legăturĭ. Pentru a exilia pre acestŭ din urmă din patria sa, ţi-ar trebui să-lŭ exiliedĭ după pamêntŭ. Şi încă noĭ nu vorbim de cât într'unŭ modŭ impropriŭ; căcĭ, în rigórea termenuluĭ, a exilia după pământŭ, ar fi a-lŭ readuce în scumpa sa patriă. Déră să nu stăruimŭ asupra acestuĭ subiectŭ, de vreme ce cunoşcinţele tele nu esŭ din cercul lucrurilor visibilĭ. Nicĭ-o-dată nu veĭ despoia cu totul pre un solitarŭ, pre câtă vreme 'ĭ-va remâne vestmêntul virtuţeĭ; nicĭ-o-dată nu-lŭ veĭ face să péră de fóme, pre câtă vreme va şci unde sĕ află adevĕratul nutrimêntŭ. Déră ceĭ avuţĭ, cum ar putea eĭ să se sustragă dela aceste rele? Nu va fi déră o eróre de a spune, în privinţa acestuĭ punctŭ de vedere, că ceĭ avuţĭ în ale lumeĭ suntŭ adevĕraţiĭ săracĭ, şi că aceştĭ săracĭ solitarĭ suntŭ adevĕraţiĭ avuţĭ. Da, omul care află pretutindene o bĕutură, unŭ nutrimêntŭ, o casă, unŭ patŭ; care, pre lângă acestea, departe de a se plânge de acéstă condiţiune, află într'ênsa maĭ multă bucuriă de cât nu afli tu într'a ta, acestŭ omŭ

este invederatŭ maĭ avutŭ de câtu tine, maĭ avutŭ de cât toţĭ aceştĭ avuţĭ incapabilĭ de a găsi acestea-'şĭ lucrurĭ în afara de palaţiele lor. Ast-fel tu nicĭ-o-dată nu-lŭ veĭ vedea întristându-se pentru sărăcia sa. Căcĭ, aceste avuţiĭ de carĭ vorbescŭ nu întrecŭ numaĭ pre ale téle, pentru-că sunt maĭ abundanţĭ şi maĭ îmbatătóre, şi încă şi pentru-că ele suntŭ neperitóre, pentru-că n'ar putea să fie alungate de sarăcia, pentru-că acela care le posede, în locŭ de a fi supusŭ schimbarilor întêmplăriĭ, în locŭ de a fi muncitŭ de turburarĭ, séŭ persecutatŭ de gelosiă, culege dulcéţa laudelor, a admiraţiuneĭ şi a unui renume vrednicŭ de tóta încrederea. Printre voĭ, tocma contrariul se întêmplă : nu te va felicita cine-va pentru avuţia ta; déră veĭ fi, în cea maĭ mare parte de timp, unŭ subiectŭ de ura, de aversiune şi de invidiă. Ţi se va întinde numeróse curse; în vreme ce posesorul adevĕratelor avuţiĭ, fiindŭ unŭ subiectŭ de admiraţiune, în acelaşĭ timpŭ este de asemenea scutitŭ de curse şi de gelosiă.

Să examinăm acum pre aceştĭ doĭ ómenĭ suptŭ raportul sănĕtăţiĭ lor. Care este acela din douĭ a căruĭ sănĕtate se arétă maĭ înfloritóre? Aŭ nu este cu solitarul nostru ceea-ce se întêmplă cu animalele câmpurilor? Aŭ aerul curatŭ de care el se bucură, curenturile sănĕtóse, florile, livedile, profumurile în mijlocul cărora 'şĭ petrece dilele séle, nu facŭ corpul sĕŭ maĭ robustŭ? Aŭ bogatul oraşelor, cufundatŭ, ca să dicŭ aşa, în noroiŭ, nu este în acelaşĭ timpŭ maĭ slabu şi maĭ expus bólelor? După cum acela se bucură de o sănĕtate maĭ bună de asemenea el se bucură de placerĭ maĭ profunde. Inkipuieşce-ţĭ pre acestŭ credinciosŭ culcatŭ pre o érbă désă, lângă unŭ isvorŭ limpede, la umbra formată de numeróse ramurĭ, desfătându-şĭ privirea pre unŭ măreţŭ peisagiŭ, cu sufletul maĭ curatŭ de cât cerul, departe de sgomotul şi de turburările omeneşcĭ : acestŭ om nu-ţĭ pare bucurându-se de maĭ profunde deliciĭ de cât omul a căruĭ viéţă se petrece între păreţiĭ uneĭ case? De sigur, marmora rĕmâne cu mult maĭ pre jos de cât aerul în curaţenia; umbra locuinţelor nóstre este cu multŭ maĭ puţin amabile de cât aceea a arborilor, şi pardoselele téle de mosaicŭ suntu maĭ puţin splen-

dide de câtŭ un covorŭ compusŭ din florĭ de tótă natura. Déră tu însuţĭ, nu te plecĭ tu înaintea acestuĭ adevĕr, cândŭ exprimĭ dorinţa de a transporta, décă ar fi posibile, arboriĭ umbroşĭ şi ornamentele livedilor suptŭ acoperĕmêntul palaţielor téle, preferîndu-le fórte multŭ apartamentelor téle aurite şi strălucitelor téle sofite? Pentru acésta, de îndată ce voieşcĭ să te scapĭ de lucrarile téle, te vede cine-va părăsind oraşul, pentru a merge la ţéră.

Póte că tu regreţĭ strălucirea însemnată şi isbitóre care se află împregiurul avuţieĭ şi pre care nu o vedĭ aicĭ? Apropiândŭ cu mintea palaţiulŭ pre care el l'a părăsitŭ şi pustia ce-ĭ serveşce de locuinţă, speranţele de carĭ s'aŭ lepĕdatŭ şi acelea cari'ĭ rĕmânŭ, tu vedĭ în fiiul tĕŭ unŭ locuitor cădutŭ din cerurĭ. Decĭ, pătrunde-te maĭ ântêiŭ de acestŭ principiŭ, că pustia nu aduce ocară, după cum nicĭ palaţiul nu face mărirea şi gloria. Maĭ înainte de a-ţĭ presenta raţiunile carĭ să ţi-lŭ demonstra, 'ţĭ voĭ cita exemple luate din istoria vóstră, şi nu dintr'a nóstră, cu adjutoriul cărora voiŭ risipi tóte îndoelele téle în acéstă privinţă. Tu aĭ auditŭ vorbindu-se de sigur de Dionysiŭ, tyranul Sicilieĭ, şi de Platone, fiiul luĭ Aristone. Care este, după părerea ta cel maĭ ilustru dintre amêndouĭ? Care este acela pre care nu încetăm de a-lŭ admira şi a căruia laudă ese din tóte gurele? Aŭ nu este filosoful maĭ mult de câtŭ tyranul? Şi cu tóte acestea acesta era suveranul Sicilieĭ; trăia în mijlocul delicielor; posedea imense avuţiĭ; nu âmbla de câtŭ încongiuratŭ de garde; se bucură timp de o lungă domnie de tótă pompa şi de tótă strălucirea putereĭ. Platone în grădina Academieĭ îşĭ petrecea dilele séle, ocupându-se să altoiască şi să ude, mâncândŭ fructul olivuluĭ, şi şedênd la o masă cu totul depărtată de tótă acéstă pompă vană. Lucru încă maĭ surprindĕtorŭ : Dionysiŭ 'lŭ-lipseşce de libertatea sa şi pune de 'lŭ vinde ca pre unŭ sclavŭ; departe de a perde din strălucirea sa în acéstă tristă condiţiune, filosoful păru chiar în ochiĭ tyranuluĭ încă şi maĭ admirabile. Ceea-ce însemnédă că virtutea este fórte putinte. In ispite, ca şi în actele sĕvêrşite supt inspiraţiunea sa, ea apare tot-dé-una radiósa, şi comunică o parte din splendórea

sa fermecătóre credincioşilor sĕi adoratori. Ce diferenţa de aşemenea între gloria luĭ Socrate, dascălul lui Platon şi între aceea a luĭ Archelaŭ? Acesta, în calitatea sa de rege, trăia în îmbelşugare; acela locuia la lyceŭ, neavêndŭ altă îmbracăminte de câtu o manta, cu care se servia iérna, véra, şi în tóte sesónele anuluĭ. El avea în continuŭ picióreleu góle; petrecea ḑile întregĭ fara a lua nutrimêntŭ, nu mânca de cât pâne. care era în acelaşĭ timpŭ iachnia sa. Şi încă acéstă hrană frugală o primia dela altul, pentru-că sărăcia sa extremă 'ĭ refuḑa mijlócele de a'şĭ-o procura prin el însuşĭ. El 'şĭ căpăta cu tóte acestea unŭ renume maĭ gloriosŭ de câtŭ monarchul; şi acesta chiemându-lŭ de maĭ multe orĭ lângă dênsul, elŭ nu voi să 'şĭ părăséscă lyceulŭ şi să se transporte într'unŭ palaţiu strălucitŭ. Póte cine-va să vaḑă acuma dupa gloria alipită de memoria acestor diverse persóne, care din aceste condiţiunĭ era preferabile. Tótă lumea cunóşce numele luĭ Socrate şi al luĭ Platone; maĭ nimenea nu cunóşce pre acela alŭ luĭ Archelau şi alŭ luĭ Dionysiŭ,

Diogene din Sinope, unŭ altŭ filosofŭ celebru, era şi elŭ fără asemĕnare maĭ avutŭ de cât aceştĭ principĭ şi de cât semeniĭ lor, cu tóte trenţele cu care era îmbracatŭ. Alexandru, fiiul luĭ Filipŭ, conducênd armata Macedonianilor contra Perşilor, se grăbi de cum 'lu ḑări de a lăsa totul şi de a alerga la elŭ; fiind-că 'lu întreba décă avea trebuinţă de ceva, séŭ décă avea vre-o dorinţă, cynicul 'ĭ rĕspunde ca nu are trebuinţă de nimica. Suntŭ aceste exemple de adjuns, séŭ trebue să-ţĭ maĭ aducŭ încă şi altele? Ómeniĭ despre carĭ vorbirămŭ aŭ avutŭ maĭ multa strălucire, nu numaĭ de cât curteniĭ ceĭ maĭ favorisaţĭ, ci de câtŭ înşişĭ regiĭ, de şi aŭ îmbracişat unŭ felŭ de viaţă liniştită, retrasă, şi aŭ refusatŭ de a se amesteca în cârmuirea afacerilor publice. In ceea-ce priveşce guvernămêntul Statuluĭ, nu sûntŭ (adică chiemaţĭ séŭ întrebuinţaţĭ) cetăţeniĭ carĭ aveaŭ banĭ, plăceri, miḑlóce cât poftiaŭ, alŭ cărorŭ meritŭ te va frapa maĭ multŭ, ci aceia carĭ trăiaŭ în saracia, în simplicitate şi în temperanţă. Aristide Atenianul, căruia oraşul cu cheltuiala sa trebui să-ĭ facă ceremonia îmmormântăreĭ, întrece cu atâta pre Alcibiade

care, prin naşcere, prin elocinţă, prin forţa corpuluĭ, prin facilitatea şi eleganţa moralilor séle, nu rĕmânea inferiore nicĭ unuia din concetăţeniĭ sĕĭ, cu câtŭ unŭ mare filosofŭ ar întrece pre unŭ slăbuţŭ copilaşŭ. La Teba, Epaminonda care, chiămatŭ la adunarea generală, nu putea să se ducă acolo pentru-că era ocupatŭ să-şĭ spéle haĭna şi numaĭ avea alta, nu eclipsa maĭ puţin pentru acésta pre toţĭ capiĭ carĭ asistaŭ la acésta reuniune. Nu 'mĭ vorbi déră nicĭ de singurătate nicĭ de palaţiŭ. Nu suntŭ locurile, nu suntŭ vest-mintele, nu este puterea carĭ daŭ strălucirea şi splendórea, ci virtutea şi înţelepciunea.

6. Fiind-că aceste exemple nu te convingŭ cu desĕvêrşire, voiŭ urma acéstă discuţiune autorisându-mĕ întru acésta dela propriul tĕŭ fiiŭ. Nu numaĭ că elŭ ne va apărea maĭ ilustru în noua sa profesiune, déră veĭ vedea încă că acéstă strălucire resultă tocmaĭ din acea parte în care tu nu găseşcĭ de câtŭ tot ce póte fi dispreţiabile şi desonorătorŭ. Să 'lŭ rugam, décă aşa este bună plăcerea ta, ca să se cobóre din retragerea sa şi să viiă pre piaţa publică. De-o-dată oraşulŭ întregŭ 'şĭ va întórce către elŭ privirile séle, şi 'lŭ va arĕta cu uimire şi admiraţiune, ca cum ar fi vorba despre unŭ ângeru de curând coborîtŭ din cerurĭ. Décă acésta nu este gloriă, spune-mĭ în ce consiste ea? Principele cu diadema cu care fruntea sa este împodobită, precum şi curtenii, n'ar potea să capete o manifestaţiune asemenea cu aceea ce atrage acestuĭ solitar îmbrăcămintea sa grósă şi trenţele séle. De sigur el n'ar excita atâta admiraţiune décă s'ar arĕta acoperitŭ cu aur, şi chiar îmbrăcatŭ cu purpură, cu corónă pre capŭ, aşeḑatŭ pre unŭ scaunŭ de matase, tras de catârĭ superbĭ, escortatŭ de garde strălucinde de aurŭ, pre câtŭ ar excita prin exteriorul sĕŭ negligeatŭ şi inspiratŭ de sfială, îmbrăcatŭ cu o haĭnă grósă, âmblând cu piciórele góle, fără nicĭ-unŭ servitor în urma sa. Acéstă splendidă pompă fiindŭ aceea pre care legile obiceiuluĭ o chotărescŭ împĕratuluĭ, nimenea, din causa acésta, nu se minunéḑă de dênsa. Să viiă cine-va să ne spună pre tonul entusiasmuluĭ că împĕratul pórtă o haĭnă strălucindă de aur, departe de a împărtăşi

acestŭ sentimentu de admirațiune, noi am priimi expresiunea acésta cu surîsul pre buze, pentru că n'am vedea într'ênsa nimica de câtŭ ceva fórte ordinarŭ. Să se afle, din contra, că fiiul tĕŭ, dispreţiândŭ avuţiele tatăluĭ sĕŭ, călcândŭ în picióre pompa lumeĭ, rădicându-se maĭ pre susŭ de speranţele pamêntuluĭ, şi-aŭ fixatŭ locuinţa în pustiă, şi că trăeşce acolo îmbrăcatŭ cu o haĭna próstă; şi vor alerga toţĭ de grabă din tóte părţile, şi 'lŭ vor admira, şi vor aplauda o atare mărime de sufletŭ. Când vocĭ acusătóre se deslănţuescŭ în contra principilor, haĭnele lor aurite nu 'ĭ protegŭ, atâta de departe suntŭ ele de a 'ĭ face admirabilĭ. Decĭ, vestmintele séle sunt carĭ facŭ pre fiiul tĕŭ demnŭ de admirațiune în multe privinţe. Da, vestmintele séle 'ĭ daŭ maĭ multa strălucire şi gloriă de câtŭ nu 'ĭ ar da o haĭnă împĕrătéscă; căcĭ, pre cândŭ nimenea nu admiră pre un împĕratŭ din causa vestmintelor séle, e de adjunsŭ haĭna religiósă a solitaruluĭ pentru ca tótă lumea să fiă mişcată.

Şi ce 'mĭ facŭ mie laudele şi opiniunea vulguluĭ? 'mĭ veĭ rĕspunde tu. — Déră ce este gloria, décă nu acéstă opiniune şi aceste laude? — N'am cu tóte acestea nicĭ o dorinţă dupa ele; eu nu cautŭ de câtŭ onorurile şi puterea. — Şi aceea carĭ ne lauda nu ne onoréḑă? Tu nu aspirĭ, ḑicĭ, de câtŭ la privilegie şi la putere; eĭ bine, (pre acestea) le veĭ găsi cu deosebire la aceştĭ pioşĭ solitarĭ, precum şi avantagiele de carĭ vorbirămŭ. Ne-ar fi de sigur lesne de a confirma acéstă propoziţiune prin numeróse exemple; déră întrebuinţândŭ ordinea de consideraţiunĭ cea maĭ propriă de a te mişca, nu 'ţĭ vom cita altŭ exemplu de câtŭ pre acela alŭ propriuluĭ tĕŭ fiiŭ. Care este, după părerea ta, privilegiul caracteristicŭ alŭ putereĭ suverane; Nu este óre acela de a 'şĭ putea rĕsbuna asupra inimicilor sĕĭ, şi de a recompesa pre amiciĭ sĕĭ? Acestŭ privilegiŭ, tu nu 'lŭ veĭ găsi cu tótă întregimea sa nicĭ chiar în împĕratul. Suntŭ multe ofense pre carĭ unŭ împĕratŭ nu le-ar putea pedepsi, şi multe serviție pre carĭ 'ĭ este imposibile sa le recompenseze. De câte orĭ, în resbelŭ, pre cândŭ elŭ ardea de a face să caḑă pre capul adversarilor sĕĭ relele numeróse ce 'ĭ causaŭ. acéstă rĕsbunare 'ĭ aŭ fostŭ in-

terḑisă; în vreme ce se află într'o neputinţă egală de a recunósçe cu demnitate devotamentul ce servitoriĭ sĕĭ 'ĭ mărturisise făcândŭ prodigiĭ de vitezia, pentru-că rĕmasese pe câmpul de bătăliă? Şi carĭ vor fi sentimentele téle déca noĭ ţi-am proba că fiiul tĕŭ posede o putere cu multŭ maĭ superiórĕ de câtŭ aceea de care chiar împăraţiĭ suntŭ lipsiţĭ? Nu te gândi cu tóte acestea că voiescŭ să facŭ alusiune la acele bunurĭ cereşcĭ în carĭ tu nu creḑĭ; n'am uĭtatŭ în acéstă privinţă provisiunea mea. Ceea-ce se petrece supt ochiĭ noştri va servi de argumentŭ demonstraţiuneĭ mele. Décă a 'şĭ resbuna după placŭ asupra inimicilor sĕĭ este semnul uneĭ suverane puterĭ, nu va trebui să stimăm încă şi maĭ multŭ o posiţiune care ne pune maĭ pre sus de orĭ-ce lovire? Cum că este aşa, te veĭ convinge despre acésta cu plenitudine prin comparaţiunea următóre. Spune-'mĭ, te rogŭ, care din dóuĕ lucrurĭ este preferabile, de a fi atâtŭ de amabile în mânuirea armelor în câtŭ nimenea să nu ne pótă lovi fără a priimi lovire pentru lovire, séŭ de a fi prin constituţiunea chiar a corpuluĭ nŏstru, la scutélă la orĭ-ce lovire, orĭ câtă înverşunare ar pune cine-va în a lupta contra nóstră? Este fórte învederatŭ că acestŭ din urmă privilegiŭ este maĭ însemnatŭ şi maĭ divinŭ întru cât-va de câtŭ cel d'ântêiŭ. Este chiar unŭ al treile pre care 'lŭ putem socoti maĭ superior. Care e déră acestŭ privilegiŭ? Acela prin care se cunósçe remediile capabilĭ de a vindeca tóte ranele. Ast-felŭ, distingemŭ treĭ grade de putere: cel d'ântêiŭ este acela care permite de a 'şĭ resbuna asupra inimicilor sĕĭ; al douile, acela care permite de a 'şĭ vindeca propriele séle rane; elŭ nu este tot-dé-una conşciinţa celuĭ d'ântêiŭ. Al treile în fine ne râdică maĭ pre susŭ de orĭ-ce lovire. Acestŭ privilegiŭ care întrece natura omenéscă este acela pre care noĭ ţi-lŭ vomŭ arĕta că aparţine fiiuluĭ tĕŭ.

7. Ceea-ce probéză că acestŭ limbagiŭ nu este un sgomotŭ zadarnicŭ, este că cercetările nóstre de acum ne conducŭ a semnala unŭ privilegiŭ şi maĭ însemnatŭ încă de câtŭ cel precedinte. Nu numaĭ că 'ţĭ este imposibile de a găsi persóne capabilĭ ca să 'lu vatăme, déră nu veĭ găsi

nicĭ chiar carı sa voiéscă una ca acésta; așa în câtŭ elŭ se bucura de o îndoită siguranță. Ce lucru maĭ amabile de cât viéța unuĭ omŭ pre care nimenea n'ar voi și n'ar putea, décă ar voi, să-lŭ ofenseze? Cu atâtŭ maĭ multŭ cu cât aicĭ lipsa de voință nu este, cum se întêmplă adesea, o consecință a slăbiciuneĭ, și cu câtŭ ea resultă din absința de orĭ-ce motivŭ suficiente. Décă n'ar fi vorba de câtu de o lipsă de putere, acésta n'ar fi nicĭ-cum lucru de mirare; căcĭ ura n'ar lipsi de a se face stăpână preste ânimele acelora carĭ, dorindŭ a 'șĭ resbuna, nu ar avea pentru acésta mijlócele trebuinciόse. Este déră acolea o fericire într'unŭ gradŭ eminente. Să încercăm maĭ înainte de tóte, décă voieșcĭ, a ne da comptŭ de acésta. Cine ar voi să vateme pre acela care nu are nimica comunŭ cu ómeniĭ care estĕ în afară de orĭ-ce legătura, care nu se interesézä nicĭ după pămêntŭ, nicĭ după țérine, nicĭ după orĭ-ce altă afacere ar fi? Cum unŭ teritoriŭ, sclavĭ, unŭ motivŭ de vanitate ar putea să 'ĭ facă vre-unŭ procesŭ? De ce ar putea el să se téma; în ce ar fi elŭ vĕtămatŭ? Gelosia, frica, mânia suntŭ carĭ ne punŭ în posițiune de a vĕtăma pre aprópele. Dér, fiiul tĕŭ este, suptŭ acestŭ raportŭ, maĭ pre sus de monarchŭ, maĭ pre sus de toțĭ ceĭ-l'alțĭ ómenĭ. Cum să fiă cine-va gelosŭ de acela care dispreţueşce tóte aceste bunurĭ pre carĭ alțiĭ le caută și se cértă asupra lor pre întrecute? Cum să ne întărîtăm contra luĭ, cândŭ elŭ nu ne aŭ făcutŭ nicĭ-unŭ rĕŭ? Cum să ne tememŭ de elŭ, când elŭ nu ne dă nicĭ cel maĭ ușorŭ pretextŭ? Urmézä de acolea că nu se va găsi nimenea care să cugete a 'lŭ vĕtăma. Cum că nimene nu o ar putea acésta, atuncĭ chiar când o ar voi, este unŭ adevĕr tot așa de lesne de demonstratŭ.

Intr'adevĕr, nu esiste nicĭ o parte de care să 'lŭ poțı apuca; asemenea unuĭ vultur care stând cu aripele întinse în înalțimele aeruluĭ, desfide orĭ-ce atacŭ și 'șĭ ride de lațurile întinse paserilor celor mice. De altrăminte ce paguba i s'ar causa? In zadar 'lŭ aı amenința cu amenda, elŭ nu posede avuțiı. In zadar 'lŭ amenințĭ cu exiliul, el nu are patriă; și fiind-că nu aspiră la gloriă, n'are să se témă de necinstire. Nu 'țĭ rĕmâne de câtŭ unŭ lucru, mórtea. Și écă că departe de a 'lŭ

întrista întru acéstа, tu maĭ de grabă 'ĭ împlinescĭ cea maĭ scumpă din dorinţele séle; căcĭ mórtea 'lŭ transportă în acea viéţă după care el nu încetéză de a suspina, şi a căreĭ speranţă este mobilul şi regula tutor. f· ptelor séle. Mórtea nu este prin urmare o pedépsă pentru elŭ, ea este maĭ alesŭ termenul încercărilor séle, finitul sudorilor séle şi începutul repausuluĭ. Voiescĭ tu să cunoscĭ unŭ altŭ caracteriŭ alŭ putereĭ séle, filosoficesce ăncă şi maĭ bătătorŭ la ochĭ? Adapă-lŭ cu rele tratamente, sfăşie-lŭ suptŭ loviturele biciuluĭ, légă membrele séle în lanţurĭ; déca corpul sĕŭ i se vatĕmă, sufletul sĕŭ nu; filosofia 'lŭ protege, elŭ nu are nicĭ-unŭ sentimentŭ de mâniă, remâne neatinsŭ de ură, nu se plécă imboldirilor resbunăreĭ. Şi ăncă acolea nu este ceea-ce este maĭ frumosŭ : solitarul va iubi pre aceia chiar carĭ 'lŭ persecută ast-felŭ, ca pre nisce protectorĭ şi amicĭ; elŭ le va ura totŭ felul de bunurĭ. Aĭ fi pututŭ tu vre-o-dată să 'ĭ conferescĭ unŭ privilegiŭ de acéstă natură, atuncĭ chiar când 'ĭ aĭ fi dat de miĭ de orĭ împĕrăţia pămêntuluĭ, şi când împăraţia sa ar fi duratŭ maĭ multŭ de dece miĭ de anĭ? Ce haĭnă regală, ce putere, ce glorie se va compara cu acestŭ tesaurŭ? Ce n'ar da cine-va, pentru ca să obţină una din aceste disposiţiunĭ? Mie, mi se pare că chiar persónele cele maĭ ocupate cu corpul lor ar invidia unŭ aseminea genŭ de viéţă.

Voiescĭ tu să 'ţĭ descoper unŭ noŭ caracteriŭ al putereĭ acestuĭ omŭ, maĭ înspăĭmântătorŭ şi maĭ amabile în acelaşĭ timpŭ : Subiectul, într'adevĕr, este fórte umile; déră pentru acésta nu 'ţĭ va fi maĭ puţinŭ plăcutŭ. Am arĕtatŭ prin ceea ce precede că el este la scutélă de forţă şi de violenţă. Aĭ dori póte să scĭĭ acum până la ce punctŭ este elŭ capabile de a exercita influenţa asupra semenilor sĕĭ şi de a garanta siguranţa lor. Influenţa de care este capabile, o manifestă maĭ ântêiŭ inspirândŭ fraţilor sĕĭ generositatea de care el le dă exemplu, şi întărindŭ ast-felŭ curagiul lor. Décă acestea din urmă preferescŭ acesteĭ vieţe cerescĭ o viéţă pămêntéscă şi trupéscă, tot-dé-una acestŭ tînĕrŭ nu va înceta de a fi maĭ putinte de câtŭ tine cu avuţiele téle, cu tótă sărăcia sa absolută, séŭ maĭ bine tocmaĭ din causa acesteĭ sărăciĭ. Cine

va vorbi principeluĭ, cine 'ĭ va imputa crimele séle cu maĭ multă îndrăsnélă? Tu pre care bunurile tóte cele marĭ te aservescĭ la servitoriĭ stăpânuluĭ, tu care tremurĭ pentru averea ta şi care înlesneşcĭ miĭ de ocasiunĭ de a urmări planurile séle spoliătóre regeluĭ care s'ar întărîta contra ta; séŭ acela pre care mânile regalĭ nu le-ar putea apuca? Omeniĭ carĭ aŭ ţinutŭ monarchilor cel maĭ fermŭ limbagiŭ aŭ fostŭ tot-dé-una aceia carĭ renunţase la avantagiele acesteĭ lumĭ. Ce cuvêntŭ de altră-minte vor asculta de preferinţă cu calmŭ şi supunere locuitoriĭ curţilor şi posesoriĭ putereĭ? Cuvêntul tĕŭ, avutŭ ale căruĭ acte parŭ în ochiĭ lor a nu avea altŭ motivŭ de câtŭ cupiditatea; séŭ cuvêntul aceluia care nu se supune de câtŭ unuĭ singurŭ sentimentŭ, iubireĭ séle către semeniĭ sĕĭ? Pre care 'lŭ vor trata eĭ cu onóre, 'lŭ vor asculta cu admiraţiune? Pre acela ale căruĭ scopurĭ n'ar conţine nimica ruşinosŭ, séŭ pre acela pre care eĭ 'lŭ cobóră în stima lor maĭ josŭ de câtŭ pre sclaviĭ lor propriĭ? După cum eĭ se îndreptédă maĭ alesŭ către cel d'ânteiŭ, când aŭ vre-o dărnicia de făcutŭ; de asemenea maĭ ânteiŭ pre elŭ 'lŭ vor asculta, de îndată ce elŭ va da uneĭ cause sprijinul cuvêntuluĭ sĕŭ.

8. Cere, décă voieşcĭ, ca fiiul tĕŭ, în locŭ de a usa de mijlócele altuia, să lucrede prin el însuşĭ. Să luăm pre un nefericitŭ şi să 'lŭ conducemŭ succesivŭ lângă copilul tĕŭ şi lângă tine, séŭ maĭ bine la acela care ne guvernéză, şi să examinămŭ din care parte va veni cel maĭ abundante ajutoriŭ. Să alegem, maĭ alesŭ, pre unŭ om care să fiă fostŭ încercatŭ în modul cel maĭ crudŭ, Elŭ va fi perdutŭ, spre exemplu, pre unicul sĕŭ fiiŭ în flórea etăţiĭ. Nicĭ împĕratul, nicĭ ceĭ marĭ, nicĭ vre-o altă persónă, nu vor reeşi să calmeze durerea acestuĭ nefericitŭ tată; ăncă maĭ puţinŭ veĭ reeşi tu, căcĭ nu 'ĭ veĭ putea da nicĭ-o-dată aceea ce luĭ i s'aŭ răpitŭ. Décă 'lŭ veĭ duce la fiiul tĕŭ, aspectul, exteriorul, locuinţa solitaruluĭ vor reînsufleţi pre dată curagiul sĕŭ şi 'lŭ vor face să despreţuéscă lucrurile omeneşcĭ, aşteptândŭ ca cuvêntul să isprăvéscă de a risipi orĭ-ce nourŭ de tristeţă. Déră din casa ta, elŭ nu va duce cu sine de câtŭ ideĭ maĭ

întristátóre. La vederea prosperităţiĭ care domnesce într'ênsa şi care departéză de ea tóte relele, a moştenitoruluĭ care locuesce în ea, durerea sa va deveni maĭ sdrobitóre. Déră liniştea şi filosofiia vor fi fructul visiteĭ séle la pustiă, şi vĕdêndŭ acolo pre fiiul tĕŭ despreţiândŭ unu atare patrimoniŭ, o carieră aşa de strălucită şi aşa de gloriósa elŭ va simţi maĭ puţinŭ viciŭ mórtea uniculuĭ sĕŭ copil. Cum s'ar întrista elŭ că nu 'ĭ póte lăsa moştenirea bunurilor séle, când este marturŭ uneĭ asemenea lăpĕdărĭ de lucrurile omenescĭ? De asemenea elŭ va asculta maĭ voiosŭ înţeleptele consiliĭ ale unuĭ omŭ a căruĭ purtare o justifică maximele. Deschide numaĭ gura, din parte-ţĭ, şi 'lŭ veĭ împlea de o profundă întristare prin consideraţiunile téle asupra relelor carĭ nu te privescŭ. Intemeindu-se pre datele experienţeĭ, piosul solitar nu va întêmpina greutate de a demonstra că mórtea nu este în fondŭ de câtŭ unŭ semnŭ : elŭ nu se va apuca să numere parinţiĭ carĭ aŭ priimitŭ aceeaşĭ lovire; elŭ se va presenta elŭ însuşĭ, meditândŭ în tóte dilele în inima sa asupra morţiĭ, aşteptându-se în tóte dilele ca să o priméscă. Adaugându pre lângă acésta o expunere satisfăcătóre despre ceea-ce privesce înviarea, elŭ va despovăra pre nefericitŭ de cea maĭ mare parte a sarcineĭ care 'lŭ copleşesce; şĭ discursurile séle sprijinite pre fapte, 'lŭ vor uşura maĭ lesne de câtŭ vorbele amatorilor şi prietenilor de ospeţe. Écă déră o primă nenorocire căreĭa elŭ 'ĭ-va aduce lecuire.

Să aducemŭ încă înaintea luĭ pre unŭ altŭ nefericitŭ pre care o lungă bólă, spre esemplu, l'ar fi lipsitŭ de usulŭ vedereĭ. Ce uşurare veĭ fi tu în stare ca să 'ĭ procurĭ? Solitarul chreştinŭ, din contra, închis în mica sa kilia, suspinândŭ după o altă lumina, socotindŭ ca puţin lucru în comparaţiune cu aceea pre lumina de aicĭ, 'lŭ va convinge că nefericirea de care este atinsŭ nu este fórte mare, şi 'lŭ va instrui a o suporta cu unŭ nobile curagiŭ. Déră tu, póte veĭ să inspirĭ acestor nefericiţĭ cugetărĭ de înţelepciune? Nu, nu e aşa? Tu maĭ curêndŭ le veĭ fi spre povară; căcĭ, apropiate de prosperitatea altuia, nefericirile nóstre nu facŭ de câtŭ să fiă şi maĭ multŭ simţite. Fiiuluĭ tĕŭ, va fi cu multŭ maĭ uşorŭ

de a consola asemenea durerĭ. Nu vorbescŭ de adjutoriul incomparabile maĭ eficace alŭ rugăciuneĭ; şi nu vorbescŭ despre acésta pentru că tu nu aĭ înţelege acestŭ limbagiŭ.

Tu doreşcĭ fără îndoinţă de asemenea ca fiiul tĕu să devină pentru tine unŭ subiectŭ de onorabile mândriă şi nu unŭ subiectŭ de dispreţiŭ. De ne vom întemeia pre acésta, tu nu aĭ putea să încercĭ o maĭ legitimă mândriă de câtŭ avêndŭ unŭ fiiŭ alŭ căruĭ felŭ de viaţă se râdică maĭ pre sus de condiţiunea omenéscă, a căruĭ strălucire se respândeşce pretutindenea, fără ca inimiciţia să o pótă întuneca. Décă ar fi fostŭ investitŭ cu puterea ce tu 'ĭ doreşcĭ, elŭ ar culege cu omagiele unora invidea şi ura altora. Investitŭ cu acéstă putere supra naturală, elŭ priimeşce onorurĭ ne amestecate şi carĭ i se daŭ din tótă inima. S'aŭ vĕḑutŭ ómenĭ de condiţiunea şi de originea cea maĭ umile, fiĭ de săracĭ agricultorĭ şi de săracĭ lucrătorĭ încoronaţĭ, prin profesiunea acesteĭ înţelepciunĭ, de o ast-felŭ de consideraţiune în câtŭ cele maĭ marĭ persóne nu roşiaŭ de a visita kilia lor, de a vorbi cu dênşiĭ şi de a se împărtăşi din mésa lor, tratându-ĭ întru tóte ca şi cum eĭ ar fi posedatŭ, ceea-ce de altrăminte era adevĕratŭ, cele maĭ însemnate tesaure. Cu atâtŭ maĭ mare cuvêntŭ se va purta de asemenea cândŭ cine-va va vedea pre unŭ tênĕr, eşitŭ dintr'o rasă nobilă, crescutŭ în îmbelşugare, sacrificândŭ speranţele sale strălucite pentru a îmbrăţişa acéstă nobilă carieră. Ast-felŭ că subiectul plângerilor téle, schimbarea uneĭ vieţe de splendóre pre o viéţă de obscuritate, devine pentru fiiul tĕŭ unŭ principiŭ de gloriă, şi 'lŭ semnaléză admiraţiuneĭ semenilor sĕĭ, carĭ vĕdŭ într'ênsul, nu un omŭ, ci unŭ ângerŭ. Esplicaţiunea ce se da de ordinariŭ postăriĭ altuia nu şi-ar putea afla locul aicĭ. Nu se va ḑice de fiiul tĕŭ că iubirea ómenilor séŭ a avuţielor, ca dorinţa de a eşi din obscuritate pentru a se râdica la strălucirea consideraţiuneĭ l'aŭ determinatŭ să îmbraţişeḑe acestŭ felŭ de viaţă. De şi falşă şi în privinţa celor alţĭ solitarĭ, acéstă explicaţiune nu se va presenta aicĭ nicĭ chiar înaintea gândului.

9. Şi să nu 'ţĭ imagineḑĭ că acésta este aşa numaĭ din causa

pietățiĭ împĕraţilor; chiar cândŭ puterea lor ar cădea, chiar cândŭ noĭ amŭ cădea supt jugulŭ unor principĭ necredincioşĭ, virtuţile fiiuluĭ tĕŭ nu vor fi pentru acésta de câtŭ maĭ stralucitóre. Nu este cu lucrurile religiuneĭ nóstre ca cu lucrurile păgânismuluĭ : ele nu depindŭ de bună plăcerea principilor carĭ guvernézǎ. Ele se susţin prin propria lor energiă, ele nu strălucescŭ nicĭ-o-dată cu o splendóre maĭ viă de câtŭ în mijlocul lupteĭ. Se onoréza soldatul în timpŭ de pace; déră el câştiga cu totul unŭ altŭ renume în timp de resbel. Pentru acésta domnia împĕraţilor idolatri ar contribui chiar la mărirea glorieĭ de care te-ar încungiura fiiul tĕŭ. Veneraţiunea ce i se acordă astăḑĭ, ĭ se va acorda şi maĭ multŭ, cândŭ 'lŭ va vedea cine-va ţinêndŭ peptŭ inimiculuĭ, desfăşurândŭ o îndrăsnélă care nu se desminte nicĭ-o-dată, şi ilustrându-se în maĭ multe rândurĭ prin vitejia sa. Examina-vom acuma ceea-ce te privesce directŭ pre tine, séŭ acéstă datoriă ţi se pare de prisos? De sigur, omul care tratéză pre toţĭ semeniĭ sĕĭ cu blândeţă şi bună-voinţă, şi care nu le da nicĭ-o-dată motivŭ de plângere, va avea pentru tatal sĕŭ cel maĭ profundŭ respectŭ, şi 'lŭ va încungiura de maĭ multe preveninţe de câtŭ décă ar fi urmatŭ cu măririle acestuĭ seculŭ. Inchipueşce-ţi-lŭ investitŭ cu unŭ oficiŭ din cele maĭ importanţĭ; nu este siguranţă ca elŭ nu va dispreţia pre autorele ḑilelor téle. In cariera ce aŭ îmbrăţişatŭ, de ar întrece pre principele cu strălucirea, elŭ va fi pentru tine cel maĭ supusŭ dintre copiĭ. Ast-felŭ este virtutea filosofieĭ chreştine : lucrurile în aparinţă cele maĭ opuse, grandórea şi supunerea, ea le reuneşce într'aceeaşĭ inimă. Póte că, într'o altă condiţiune, aprinsŭ de pasiunea avuţielor, fiiul tĕŭ ţi-ar fi doritŭ din tótă inima mórtea ta. In condiţiunea sa actuală, elŭ cere pentru tine luĭ Dumneḑeŭ ca să prelungéscă existenţa ta, meritândŭ prin acésta chiar nouĭ şi stralucite cunune. Intr'adevĕr, nu este o recompensă promisă copiilor carĭ onorézǎ pre părinţiĭ lor : ast-felŭ ne este ordonatŭ ca să-'ĭ priyim ca investiţĭ cu suveranitatea în privinţa nóstră, de a 'ĭ respecta prin cuvintele şi faptele nóstre, întru câtŭ religiunea nu se compromite. Cum le-am întórce noĭ aceea-ce am priimitŭ

dela dênșiĭ? Socotesce déra ce grabă și ce zelu va pune sa se achite de acéstă marétă datoriă unŭ om care, separându-se de mulțime, se va fi urcatŭ până la culmea virtuțeĭ? Trebui-va să móra pentru a salva dilele téle, el nu va șovaĭ unŭ singurŭ momentŭ; căcĭ el te onoréză și te iubesce, nu numaĭ pentru a se supune uneĭ legĭ a natureĭ, ci maĭ înainte de tóte, pentru a fi acestuĭ Dumnedeŭ căruia elŭ aŭ sacrificatŭ pre tóte cele-l'alte.

Décă déră fiiul tĕŭ este în acelașı timpŭ maĭ ilustru, maĭ avutŭ, maĭ liberŭ, maĭ putinte; și décă cu tóte acestea, în mijlocul atâtor mariri, el nu 'țĭ este de câtŭ și maĭ devotatŭ, aĭ-tu, te întrebŭ, dreptate de a suspina? Fi-va acéstă plângere pentru ca nu aĭ să te temĭ în tóte dilele ca să nu cadă elŭ pre câmpul de luptă, ca să nu 'șĭ atragă disgrația principeluĭ, ca să nu excite gelosia companionilor sĕĭ de arme? Aŭ nu este lucrul cel maĭ neînsemnatŭ care aruncă inima părinților în durere, cândŭ fiiĭ lor alérgă după o stralucită carieră? Aseminea părinților carĭ ar pune unŭ copilŭ pre un locŭ înaltŭ ascuțitŭ, aceia carĭ 'ĭ împingŭ catră înaltele demnitățĭ aŭ tot-dé-una să se témă de vre-o cădere. — Este cu tóte acestea o plăcere de a încinge sabia. de a purta chlamida, de a audi vocea erolduluĭ. — Și câte dile, spune-mĭ va dura acéstă plăcere? Treĭ-decĭ de dile, o suta de dile, dóuĕ sute póte! Și după acésta? Aŭ nu trecŭ tóte aceste lucrurĭ ca unŭ visŭ, ca o narațiune, ca o umbra? Déră câtŭ despre solitarŭ, onorurile 'lŭ însoțescŭ până la mormêntŭ și până dincolo de mormêntŭ; ba chiar atuncia ele sûntŭ la culme. Niminea nu 'lŭ va despoia de o gloriă pre care el a primit'o, nu dela ómenĭ, ci dela însușĭ virtutea. Tu doriaĭ să 'lŭ vedĭ acoperitŭ cu haĭne prețióse, eșindŭ călare, încongiuratŭ de mulțimea înghesuită de servitoriĭ sĕĭ, nutrindŭ pre lingușitorĭ și pre trîntorĭ. Și pentru ce acésta dorință? Nu este așa că tóte aceste lucrurĭ țĭ se pareaŭ ca condițiuniale fericireĭ séle? Eĭ bine, ascultă-lŭ pre elŭ; căcĭ póte declarațiunilor nóstre nu aĭ da credĕmêntŭ: viéța ce o duce i se pare atâtŭ de maĭ pre susŭ în fericire, de câtu viéța ce o ducŭ lumeniĭ în mijlocul voluptăților, curtesanelor, trîn-

torilor, linguşitorilor, musiceĭ şi moliciuneĭ, în câtŭ maĭ bine 'ĭ ar plăcea de miĭ de orĭ să móră de câtŭ să schimbe cu aceste plăcerĭ pre acelea de carĭ se bucură. Ce veĭ respunde tu acestuĭ limbagiŭ ? Nu sciĭ tu dĕră câtŭ de multŭ încântătóre este o viéţă lipsită de grijĭ? Fără îndoinţă nimenea dintre muritorĭ nu o scie cu perfecţiune, fiind-că nicĭ unul nu aŭ gustatu-o în tótă curăţia sa. Décă existenţa fiiuluĭ tĕŭ nu este lipsită nicĭ de strălucire, nicĭ de aceste bunurĭ carĭ âmblă rarŭ împreună, gloria şi siguranţa. póte fi unŭ altŭ genŭ de viéţă maĭ de preferitŭ?

Tu mĕ veĭ întreba aicĭ pentru ce supunŭ eŭ tóte aceste consideraţiunĭ unuĭ omŭ atâtŭ de streinŭ ca tine de filosofiă. Eĭ bine, nu împedica pre fiiul tĕŭ de a se apropia de sanctuariul eĭ : este destul pentru tine că eştĭ depărtatŭ de dênsa. Nu socoteşcĭ tu că cea maĭ rea din condiţiunĭ aceea a unuĭ bĕtrânŭ care, adjunsŭ la o etate fórte înaintată, şi ne aducândŭ cu sine din tinereţea sa nicĭ-unŭ fructŭ de virtute, este fără încetare aruncândŭ înjurăture contra prichtiselelor vêrsteĭ séle? Noĭ ne plângemŭ, veĭ ḑice tu, din causa marilor avantagie alipite tinereţeĭ. Şi carĭ sûntŭ aceste avantagie atâtŭ de preţióse? Arată-mĭ pre unŭ bĕtrânŭ care să le posédă? Décă elŭ le-ar fi posedatŭ, şi într'unŭ modŭ durabile, n'ar avea să se plângă că este cu desĕvêrşire lipsitŭ de dênsele. Éră décă aceste avantagie aŭ sburatŭ şi s'aŭ veşteḑitŭ, cum să numimŭ preţiosŭ aceea-ce aŭ trecutŭ cu atâta repeḑiciune? Fiiul tĕŭ cel puţin n'are a se teme de nimica de felul acesta. De ar ajunge la o bĕtrêneţe din cele maĭ înaintate, nu 'lŭ veĭ vedea tristŭ după cum eştĭ tu, ci din contra plinŭ de bucuriă, de mulţămire şi de voioşiă, pentru că tocmaĭ atuncĭ bunurile séle 'ĭ procură maĭ multe bucuriĭ. Bucuriele ce îmbelşugarea ta 'ţĭ procură, bunurile ce ea îmbrăţişéză, de ar fi imense, suntŭ mărginite la ceĭ d'ântêiŭ anĭ aĭ vieţeĭ téle. Bucuriele alipite de acele avuţiĭ, din contra, departe de a se nimici cu bĕtrâneţea, ne urméḑă chiar şi dincolo de mormântŭ. Cândŭ tu veḑĭ averea ta mărindu-se la bĕtrâneţele téle, cândŭ ea înmulţeşce pentru tine miḑlócele de a 'ţĭ satisface sensualitatea şi vanitatea ta,

unŭ cutremurŭ de mâniă te coprinde, pentru că etatea ta te pune în incapacitate de a profita de aceste bucuriĭ. Astfelŭ tu priveșcĭ mórtea cu grózā și nu eștĭ nicĭ-o-dată maĭ miserabile de câtŭ cândŭ atingĭ cel maĭ înaltŭ punctŭ alŭ prosperitațeĭ téle. Pentru solitarŭ, momentul în care elŭ va gusta repausul cel maĭ perfectŭ va fi acela alŭ bĕtrâneței séle : pentru ca atuncĭ el este maĭ aprópe de portŭ; pentru ca tinerețea este tot-dé-una la elŭ înfloritóre; pentru ca ea nicĭ-o-dată nu dă locŭ la gârbovire. Și tu aĭ fi voitŭ sa cufundĭ pre fiiul tĕŭ în nișce neplăcerĭ de carĭ s'ar fi căitŭ de miĭ de orĭ, și carĭ ar fi fostŭ pentru elŭ unŭ subiectu de durere în bĕtrânețile sale! Ah! dea Dumnedeŭ ca nicĭ chiar vrăjmașiĭ tĕĭ să nu se bucure vre-o-dată de acesté plăcerĭ. Déră pentru ce să vorbimŭ de bĕtrânețe? Aŭ nu este de adjunsŭ o di pentru ca aceste plăcerĭ să se nimicéscă; aŭ nu este de adjunsŭ o óră, unŭ momentŭ din cele maĭ scurte? Căcĭ, în ce consistŭ ele? Intru a se deda necumpĕtăreĭ, a se aședa la mese demne de Sybaris, a se tĕvali cu femeĭ vane într'unŭ noroiŭ necuratŭ.

10. Déră să nu ne atingemŭ încă de acestŭ punctu. Sa ne mărginimŭ a examina déca plăcerile simțurilor nu sunt nedemne de un sufleteardinte și nobil : déca tu voieșcĭ vom începe prin vițiul care pare maĭ secund în bucuriĭ, prin însașĭ necumpatarea. Arată-mĭ, te rogŭ, ce parte póte ocupa în dilele nóstre plăcerea necumpătăreĭ? O parte aprópe neaprețiabilă, nu e așa? căcĭ, stomachul umplutŭ, plăcerea nu maĭ existe. Chiarŭ maĭ înainte de săturare, ea trece maĭ iute de câtŭ un torente; se opresce în cerul gureĭ; departe de a fi lipită de alimente, ea încetéză de îndată ce ele nu maĭ sunt în contactŭ cu limba. Nu dicŭ nimica de relele și de suferințele ce necumpătare trage adesea dupĕ ea. Omul cumpătatŭ nu numaĭ că 'șĭ află în cumpătare maĭ multa placere déra este maĭ alesŭ multŭ maĭ liberŭ, el are semnul mult maĭ dulce decâtŭ desfrânatul săturatŭ preste mĕsura. „Unŭ somnŭ pacĭnicu, dice Scriptura, este partea omuluĭ cumpetatŭ.“ Eccli., XXXI, 24. Ce foloseșce să menționămŭ bólele, urîtul, nefericirile, cheltuelele zadarnice ce ocasioné

ză necumpĕtarea? La ce să insistăm asupra certelor, curselor, relelor de totŭ felul al cărora isvor sûnt ospeţele? Celŭ puţin, va dice cine-va, mergerea la femeĭ nu oferesce decât plăcere. — Şi ce! tu nu afli decât plăcere în ceea-ce este maĭ ruşinos! Dară să nu aprofundăm nicĭ acestŭ subiectŭ: să nu ne oprimŭ nicĭ la primejdiele ce rădică iubirea femeilor, nicĭ la ura şi la acusaţiunile carĭ mergŭ pre urma rivalităţilor. Să ne închipuim un om bucurându-se în pace de urîtele sale voluptăţĭ; el nu va avea rival, nu va fi dispreţuit de amanta sa; baniĭ vor curge ca plóia din mânile sale ca dintr'unŭ isvor: tóte condiţiunĭ pre cari este imposibile de a le găsi împreună; cacĭ orĭ-cine nu voeşce rivalŭ este în necesitatea de a se ruina pentru a întrece pre toţĭ cei-l-aţĭ în liberalitate; şi orĭ-cine nu va voi să 'şi sacrifice averea va neapăratŭ dispreţuitŭ şi respinsŭ de obiectul pasiuneĭ sale. Să dicemŭ cu tóte acestea că nu va fi aşa şi că totul se va fi petrece după placul desfrânatuluĭ nostru. Ce fericire 'mĭ-veĭ arăta tu într'o asemenea condiţiune? Eŭ nu o văd nicĭ chiar când el 'şĭ-ar împlini pasiunea sa. Pasiunea împlinită, plăcerea dispare; şi cât despre momentul chiar în care ea se satisface nu este (în el) plăcere, ci maĭ alesŭ un fel de furie, care îmboldesce, turbură, întărîtă şi înflăcărézā. Nu este acésta fericirea după care umblăm noĭ. Fericirea nóstră pĕstrézā pre suflet la scutélă de orĭ-ce chinuire, de orĭ-ce nelinişte, de orĭ-ce întărîtare: ea îl pătrunde de desfătărĭ curate şi fără amestecare, ea 'ĭ conferesçe o glorie care nu cunósce sfârşit, şi care întrece fără de asemănare cu strălucirea şi cu puterea pre gloria şi fericirea ta omenéscă. Cum-că fericirea nóstra este cu mult maĭ superióre de cât a ta, écă proba: este destulă frică pentru ca fericirea ta de grabă sĕ se nimicéscă. Să publice împĕratul un decret a căruia sancţiune să fiă mórtea, şi cea maĭ mare parte dintre ómenĭ se va părăsi de aceste plăcerĭ. Cât despre noĭ, în zadar ne ar lovi cu mórtea cacĭ nicĭ-o-data nu va obţine dela noĭ ca să ne lepădăm de fericirea nóstră; maĭ de grabă ne am bate joc de o asemenea tentativă. Şi ast-fel fericirea la care aspirăm noĭ este maĭ

dulce și maĭ ferma decât fericirea ta; și nu s'ar putea nicĭ chiar să se compare una cu alta.

Nu-căuta déră certă fiiuluĭ tĕŭ décă, renunțând la bunurĭ păzitóre și carĭ poțĭ ḑice că chiar nu sunt, preferesce bunurĭ solide și durabilĭ. Nu plânge pentru acela a căruĭ fericire ar trebui maĭ alesŭ s'o lauḑĭ; plânge pentru aceia carĭ, nutrindŭ alte sentimente, sunt jucăria valurilor vieţeĭ aceștia. Écă acuma punctul cel maĭ principal. Tu eștĭ Grec și necredincios; tu datorescĭ cu tóte acestea să plecĭ urechia la acest discurs. Ți s'aŭ vorbit adesea de Cocyt, de Tlegeton, de unde Styxuluĭ, de acest Tartar atât de depărtatŭ dela pământ, pre cât pământul este dela cer, de muncile cari sunt acolo păstrate pentru ceĭ rĕĭ. De și Greciĭ n'aŭ pututŭ, în aceste ficțiunĭ, să se conformeze exactuluĭ adevĕr, pentru că se supunea raționamintelor lor particulare și uneĭ tradițiunĭ corupte cu tóte acestea eĭ aŭ admis o óre-care formă de judecată. Poețiĭ, filosofiĭ, oratoriĭ, toțĭ scriitorii s'aŭ ocupat de acéstă însemnată cestiune. Ți s'aŭ vorbit de asemenea despre câmpurile elysee, despre insulele fericite, despre liveḑĭ, despre dumbrăvile de myrțĭ, ce se vĕdŭ acolo, despre linele zefyrurĭ a căror suflare móle și placută se respiră acolo, despre danțurile pre cari drepțiĭ, imbrăcațĭ în haine albe, le execută în corŭ, și despre imnurile ce eĭ cântă acolo. Ți s'aŭ vorbit, cu un cuvênt, despre partea ce trebue să se facă după mórte celor bunĭ și celor rĕĭ. Care este, dupĕ înțelegerea ta, viața ómenilor cari, fiă bunĭ, fiă rĕĭ, se întrețin cu aceste cugetărĭ? Aŭ aceștia, atuncĭ chiar când existența lor ar fi lipsită de greutățĭ și sĕmănată cu plăcerĭ, nu sunt întru câtu-va sfâșiațĭ de biciul resbunător al consciinţeĭ și de perspectiva punițiunilor viitóre? Aŭ aceia, când chiar ar fi copleșițĭ de tóte nefericirile, nu nutresc eĭ, cum ḑice Pindaru, o speranță care 'ĭ susține și care 'ĭ împedică de a simți într'un mod atât de pĕtrunḑător, calamitățile vieţeĭ? De unde urméză ca condițiunea acestor din urma este din acest punctŭ de vedere preferabile condițiuneĭ celor d'ântâiŭ. Este mult maĭ bine, într'adevĕr, dupĕ ce aŭ suportat cine-va óre-carĭ durerĭ trecatóre să se bucure pre urmă de un repaus care sa nu aĭba sfârșit

decât de a gusta în câte-va momente voluptaţile aparenţı ale vieţeĭ, pentru ca să sufere apoĭ sórta cea maĭ tristă şi cea maĭ durerósă. Acéstă proposiţiune arĕtênd cu o necontestabilă evidenţă avantagiele uneĭ vieţĭ vîrtóse, nu aveam eŭ dreptate de a dice adinéorĭ că sunt fórte demnĭ de mila ómeniĭ carĭ plângŭ dupĕ bunurile de aicia de jos? Na, nu trebuesc lamentaţiunĭ pentru fiiul tĕŭ; ci aplaudărĭ, ci cunune; căcĭ el aŭ eşit din valurĭ scutitŭ de vijeliĭ, la un portŭ în care tempesta expiră.

Déră sunt parinţĭ de familie, aĭ căror copiĭ trăesc în mijlocul viaculuĭ, cari 'ţĭ-împută absenţa a luĭ tĕu; sunt persóne în care presenţa ta deştéptă compătimirea, în vreme ce la alţiĭ, ea excită sarcasmul. Şi de ce nu aĭ plânge tu pentru dînşiĭ, la rêndul tĕŭ? pentru ce tu nu aĭ rîde de dênşiĭ? Nu trebue să privimŭ décă ne ia cine-va în rîsŭ, ci décă facŭ acésta cu dreptul şi cu drteptatea. Precum, décă am merita să fim luaţĭ în rîsŭ, ar trebui să plângem, de şi ceĭ-l-alţĭ nu arŭ plânge; de asemenea, décă nu merităm, pot rîde semeniĭ noştri cât vor voi: cât despre noĭ în acelaşĭ timpŭ pre când ne vom felicita de fericirea nóstră, vom deplânge nefericita lor orbire, pentru că eĭ să pórtă întru acésta ca nisce adevĕraţĭ nebunĭ. A rîde de lucrurĭ care merită cununĭ şi laude, nu este acésta lucrurul celor fără de minte şi al persónelor atinse de bóle vecine cu nebunia? Spune mie, décă ar veni cine-va să te felicite, să te laude şi să te rĕdice în slavĭ pre întrecute, din causa aplecăreĭ fiiuluĭ tĕŭ pentru nebunia danţurilor şi a curselor cu carul, nu aĭ socotit acéstă demonstraţiune ca o bătaie de joc? Şi décă ar priimi cine-va o nobilă şi generósa faptă din partea ta, cu rîsete şi ocărĭ, nu aĭ taxa tu acéstă purtare de nebunie? Fă în acestŭ momentŭ acelaşĭ lucru. Supune, nu opiniuneĭ vulguluĭ, ci unuĭ examenŭ seriosŭ, judecata de facutŭ asupra condiţiuneĭ fiiuluĭ tĕŭ, şi veĭ vedea că copiiĭ acestorŭ ómenĭ carĭ te urmărescŭ cu sarcasmele lor, în comparaţiune cu fiiul tĕŭ, sémĕnă maĭ degrabă, prin condiţiunea lor, cu nişce copiĭ de sclavĭ, de câtŭ cu copiĭ eşiţı din părinţĭ liberĭ. Durerea care te acopere în acestŭ momentŭ nu 'ţĭ-va permite póte ca să

distingĭ cu claritate acéstă diferință. Déra lasa sufletul tĕŭ să se liniștéscă, pre fiiul teŭ să practice virtutea în curațenia eĭ, și nu va maĭ fi trebuință de discursŭ pentru a te convinge despre acésta, și veĭ ținea în publicu unŭ limbagiŭ ăncă și maĭ expresivŭ de câtŭ al nostru. Ceea-ce 'țĭ spunŭ nu este o profeţiă fără fundamentŭ; este unul din fructele proprieĭ mele experiențe.

Aveam unŭ amicŭ alŭ căruĭ tata era necredinciosŭ, avut, ilustru și însemnat în tóte privințele. Acest tată recurse la magistrațĭ; amenință cu lanțurĭ pre fiiul sĕŭ, și despuindul de tótŭ, îl lăsă pre un pamânt strain, lipsit chiar de necesariŭ, pentru al readuce prin aceste mijlóce la viața luminei. Tóte aceste încercarĭ fiind nefolositóre, el deschise pre dată sufletul seŭ pentru sentimente opuse, și astadĭ onoréḑa și respectă pre fiiul seŭ maĭ mult de cum nu ar face de tatăl sĕu. El maĭ are și alțĭ copiĭ, toțĭ fórte distinșĭ, și cu tóte acestea nu'ĭ socotesce demnĭ de a fi servitoriĭ fiiuluĭ sĕŭ solitar. In fine, el datoreșce acestuiași copil un renume din cele maĭ stralucite. Écá ceea ce se va întêmpla de asemenea cu ocasiunea fiiuluĭ tĕŭ. Lasând viitorulu grijea de a-'țı proba adeverul cuvintelor mele, finescŭ rugându-te de a aștepta un an, și póte maĭ puçin. Virtutea chreștinilor nu are trebuința de un lung spațiŭ de timpŭ pentru a se areta în tótă stralucirea sa, grația dumneḑeascá fiind principiul eĭ. Veĭ vedea déră pre experiența ênsășĭ justificând doctrina de faciă, și, nemulțămit de a aplauda pentru ceea ce deja s'aŭ făcut, veĭ lua cu puțina energiă în voință, resoluțiunea de a imita unŭ așa frumosŭ exemplu, și de a afla la șcóla fiiuluĭ tĕu învĕțămintele virtuțeĭ.

(Finitul discursuluĭ al doilea

Unația séŭ legea a treia.

Intre aniĭ 1698 și 1700, o parte a Românilor din Transilvania s'aŭ unitŭ cu Biserica de Roma. Acestŭ actŭ, provocatŭ de circumstanțele politice ale fraților noștri din Austro-Ungaria, a devenitŭ maĭ în urmă causa a multor neînțelegerĭ și dispute între frațı, și el s'a numitŭ de Românii ortodocșĭ *unație séŭ legea a treia.* Tractatul, care urméză, și care este o disputa teologica între unițĭ și neunițĭ, represinta agitațiunile Românilor pentru acestŭ actŭ din anul 1746. Acéstă scriere, dupre opiniunea nóstra, arata gradul de cultura teologică la Românii din acéstă epocha, și eĭ nu trece preste sciința ritualuluĭ. Pre lôngă aceste, maĭ represintă limba timpuluĭ, în care s'a scrisŭ, și lipsa de termenii teologicĭ din limba. In fine acestŭ tractatŭ, îșĭ are valórea sa și kĭar pentru cuvêntul, ca el este la Românĭ unica piesă literara în feliul seŭ, adecă tractatŭ teologicŭ, și tot-o-dată represintă și animosĭtățile, ce cu unia se născuse între Românı. Noĭ însĕ nu prescriemŭ astă-dĭ acestŭ tractatŭ, de cât valórea luĭ literară și îlŭ presentămŭ aicĭ, ca pre unŭ productŭ alŭ limbeı din prima jumĕtate a seculuĭ al XVIII-lea.

Acéstă piesă literară este născută în Făgăraș șĭ are de autorŭ pre unŭ popa Vasilie, care a lucrat'o, pentru a represента Românilor din Țéra românéscă diferințele, ce separă pre unițı de neunițĭ. Noĭ am găsit'o în biblioteca mônăstireĭ Căldărușéniĭ și ea aicĭ ecsista în doĕ ecsemplare, intercalate între alte pĭese din literatura monachală și în starea de manu-

scripte. Diferințele între cuprinsul ambelor manuscripte le vomŭ nota la locurile respective, ĭar aicĭ observamŭ, că ambele manuscripte nu sûntŭ din aceeașĭ epocha. Unul în octavo micŭ, judecândŭ dupre scrisórea luĭ rondă, și tecstura chârtieĭ, se vede a fi producțiune a seculuIuĭ al XVIII-lea, ĭar al doilea, fiindu în cvarto micŭ, pare a'șĭ avea originea pre la începutul seculuiuĭ curentŭ. In genere, prevenimu pre lectoriĭ noștri, că ambele manuscripte nu presintă diferințe marĭ, și ele vorŭ fi maĭ bine apreciate de lectoriĭ noștri la locurile respective.

Archim. Ghenadie Enăcénu.

Intrebărĭ și rĕspunsurĭ pentru legea a trea, ce s'aŭ izvoditŭ, (a) adecă unia, în țéra Ardéluluĭ.

Unițiĭ grăescŭ : Molitvelor (b) vóstre, cinstiților Preoțĭ și Ĭeromonachĭ (c) și a tótă rônduéla Bisericeĭ grecescĭ, dintru tóta cinstită eparchia Făgărașuluĭ, unițĭ séŭ neunițĭ, dela milostivul D-ḑeu totu binele celŭ fericitŭ să vĕ dăruiascĕ pururea vĕ poftescu.

Alta cu venirea óre-când, óre-caruia călugerŭ monachŭ, anume Visarion, (d) s'aŭ arătatŭ în protiva nóstră preoților celor unițĭ, precum s'aŭ aflatŭ și se află și penĕ acum îndoĭală multa întru mulțĭ din molitvele vóstre și tocma necredință, cum că n'ar fi adecă unia nóstra credința cea dintăiŭ și pravoslavnică a Bisericeĭ grecescĭ, tocma de la Rĕsăritŭ. Iată fraților acestŭ lucru doveditu întru noĭ și tuturor fórte luminatŭ, cunoscutŭ dintru multă stricare perirea noroduluĭ nostru creștinescŭ, s'aŭ făcutŭ și se face.

Ne-unițiĭ grăescŭ : Molitveĭ tale cinstite protopópe, și cinstiților preoțĭ a tótă rônduéla Bisericeĭ ceĭ de a trea, unițescĭ (e) dela Milostivul D-ḑeŭ totu fericitul bine amândurora bunatăților sa ve dăruiascĕ pururea vĕ poftimŭ. Iar pentru acelŭ óre-care calugeru, anume Visa-

(a) Vorba izvodi este de origine slavonă și la Românĭ cu sensul de a inventa.

(b) *Molitva este vorbă slavonă și însemnéză* rugăciune. *La Românĭ pênĕ la* începunul seculuĭ curent, se întrebuința în loc de cucernicŭ.

(c) In unul din manuscripte terminațiunea acesteĭ vorbe este în șĭ; adecă ieromonașĭ.

(d) Archimandritul Visarion pare a fi unul din călugăriĭ mônăstirilor române din Principate, care a cutreerat tótă Transilvania cu scopul, de a înfrunta pre frațĭ pentru unieĭ.

(e) Atragĕm atențiunea lectorilor noștri asupra calificativuluĭ unițescŭ pl. unitescĭ. Pre lângă aceste aicĭ Biserica antâia represintă pre cea orthodocsă, a doa pre cea romană și în fine Biserica atrea pre cea unıată, séŭ maĭ aprópe de manuscriptŭ, unițéscă, séŭ și unația, cum se va vedea maĭ jos.

rion monachu, ḑiceţi molitvele vóstre, că aŭ fostŭ rĕŭ protivnicŭ uniţilor. Pentru acésta noĭ aşa scimu, că n'au fostŭ monachu, ci au fostŭ Ieromonachŭ şi archimandritŭ şi bunŭ vestitorŭ şi slugă lui Christos D-ḑeu, şi tramisu dela D-ḑeŭ, ca şi Iona prorocul la Ninevitenĭ. Cĭ precum pre Iona nu l'aŭ suferitŭ marea, ci l'aŭ înecatu, aşa şi lumea acésta pre acesta l'aŭ înecatŭ, precum Ioan gura de aurŭ ḑice, ca tot-dé-una marea are obiceiu de înécă mărgăritarul, ĭara mortăcinele le scóte afară; aşa şi lumea acésta pre ómeniĭ ceĭ buni şi sfinţĭ ĭĭ înnécă trupesce, ĭar sufletesce trăiescŭ; iară ómeniĭ ceĭ rĕĭ şi vicleni ei trăĭescŭ şi aŭ cinste şi vremelnică procopsélă spre peirea lor. Iara cum că unia vóstră bine să sciţi, că nu e adeverată, şi nu e ca cea dintăiŭ, când Biserica Rĕsăritului cu a Apusului era tot-una, dupre cum vomŭ rĕspunde la fieşte care poftă a Molitveĭ tale, ce urméză înainte.

Uniţiĭ grăescŭ : Insĕ pentru luminarea nóstra şi îndreptarea a tuturor de obşte, şi maĭ vêrtos pentru neperirea némuluĭ nostru norodu, acésta după maĭ marea mea datorie protopopéscă eŭ numitul maĭ de jos făcêndu-o, întru numita eparchie a Fagaraşului am voitu a o trămite (a).

Ne-uniţiĭ grăescŭ : Insĕ noĭ celor, ce ne ţinemŭ de parintésca lege, dată noĭ dela sfinţiĭ apostoli şi întemeĭata de şépte sfinte sobóra a tóta lumea şi a totŭ némul nostru. Stramoşii, Moşiĭ, părinţiĭ noştri, au muritŭ în trînsa, acea noua tăria şi luminarea şi îndreptarea şi voimu sa murimŭ şi noi întrînsa. Iară îndemnarea milostivirei tale o socotimu întunecare şi resvrătire şi a-ţĭ da rĕspunsul ai voitŭ (b).

Uniţiĭ grăescŭ : Nu éste nici o îndoĭală, séŭ necredinţă, fraţilor, nicĭ de cum, cum ca aŭ fostŭ Biserica grecéscă cea mai dintăiu şi pravoslavnică întru multe sute de ani. Unitus'au una cu Biserica Romeĭ dela Apusŭ, pentru ca însuşĭ Biserica acea dela Rĕsăritŭ cea grecéscă, cu pravila, séŭ cu sfintele sobóre din tótă lumea şi eata la okii tuturor mărturisesce şi ne arată, pentru aceĭa din preună toţĭ şi credemŭ tot-dé-una, cum că aŭ fostŭ aşa adevĕratŭ (c).

Ne-uniţiĭ grăescŭ : Ba nu aŭ fostŭ aşa, precum voĭ acum v'aţĭ unitu, ci era Biserica tot una aşăḑată, ustavul (d) ei, precum ţinemŭ noĭ acum, şi posturile tot una, precum fericitul Papacsis (e) şi se ţinea ustavul Bisericeĭ în Roma, ca şi în Ţarigrad şi posturile le ţinea apusenii, ca şi Rĕsăriteniĭ; aşijderea şi Mercurea şi Vinerea. Iară acum

---

(a) Pre margenea ambelor manuscripte, în dreptul aceşteĭ perecope, este scrisŭ: „Diregătorul pre lege este lucrarea cea bună".
(b) Aicĭ pre margine se ḑice: „Dregătorul pre lege amăgitor ḑicĭ, că iéste bunŭ".
(c) Pre margine se ḑice : „Rĕsăriteniĭ şi Apuseniĭ aŭ fostŭ tot o Biserică".
(d) Vorbă slavonă şi însemnéză prescripţiune, aşeḑare, regulamentŭ.
(e) Papa Sicst.

papiĭ vostri aŭ stricatŭ o(u)stavul Bisericei, şi din câte slujbe ţinea Bisérica nóstră, ei au lasatu numaĭ Evangelia şi posturile le-au stricatŭ, şi mănêncă Sâmbăta postu, ca ovreii (a) şi Mercurea şi Vinerea dulce întru necinstea lui Christos. Dar acésta nu puteţĭ cunósce voĭ uniţilor cu socotéla vóstra cea înţelépta, ce felu de unie este la voi; căcĭ când veţi fi uniţi adeverat, trebue sa nu faceţĭ pascele cu ale Grecilor o dată, şi sa nu postiţĭ cele patru posturĭ de preste anŭ şi Mercurile şi Vinerile; şi să lepădaţi octoichul şi cele doe-spre-ḑece Minee, şi céslovul din Biserică; aşijderea şi Triodul şi Pendicostarul şi să le închideţĭ să stea, precum şi papa al vostru face, şi atuncea veţĭ fi uniţĭ adeveraţĭ. Dar aşa precum sûnteţĭ voi acum nu sunteţi uniţĭ, ci amăgiţi şi ne scrieţĭ noî din S-ta pravila, şi pravila papa al vostru o aŭ călcatŭ. Că ia vedeţi ce scrie pravila: Cine nu va posti cele patru posturi de preste anu, séŭ Mercurile séu Vinerile, de va fi preutŭ, să i se ĭea darul, ĭar de va fi mirénŭ sa se afuriséscă. Şi iarăşi cine va posti Sâmbata, forĕ numai în Sâmbata pascilor, să fie anatema. Ci veḑi, cinstite protopópe, ca te lauḑĭ cu pravila, şi pravila este, că-ĭ iea darul al papeĭ al vostru şi-lu şi afurisesce şi-lu dă anatemei şi nicĭ popa sa fie, nici mirénu sdravănu. Iară voi uniţilor nu sûnteţi nici în legea papei, nici într'a nóstră, ci sûnteţi creştinĭ, precum scrie la Apocalipsis cap. III list. (b) 15. Nici eşti caldu, nicĭ eşti rece, maĭ bine ai fi rece, decât caldu, că voiu sa te borascu (c) din gura mea, pentru ca săracŭ eşti, şi orbŭ şi golu. Ci ne miramu de voi, că ve siliţĭ să beţi apă din fôntână séca; ne scrieţi noî marturiĭ din pravilă. ĭar vedeţi, că pravila afurisesce pre papii, carii o au calcatŭ. Cé bunu glasŭ are şi toba dar din launtru e plină de vêntu; aşa şi cuvintele de cătrĕ voi, din afară se vĕdŭ frumóse, iar din lăuntru puterea lor iéste, ca vêntul de subţire. Mai ḑici, că noi ne-am lepădatu de papa, ba nu; că noĭ nu sûntemŭ ca luteranii, séu ca calviniĭ, carii eĭ s'au lepadatŭ cu adeveratu şi pe semne şi aceştia se vorŭ fi scarbitŭ de ceva. Ci scimu, că sciţi, dar noi pĕnĕ la papa Formos ĭĭ cinstimŭ şi ĭi prăznuimŭ (d) şi kipurilor lor ne închinamŭ şi cu dragoste le sărutămŭ. Iar aceştia, ce sûntu acum, ce s'au lăsatu de părintésca lege dintr'atâtea sute de anĭ, şi ş'aŭ facutu a trea lege, cum le place lor. Noĭ încă ne lepădamŭ de ei şi de dogmele lor. Ci sa faci bine, să nu mai scriĭ de acésta, ca cu adevĕrat nu te vomu asculta (e).

(a) Autorul a voitŭ să ḑică, ca ereticiĭ. Bogomiliĭ ţinéŭ postul Sâmbeteĭ.
(b) Listŭ este vorbă slavonă şi insemnéză foie, aicĭ cu sensul de versetŭ.
(c) Terminŭ figuralŭ al timpuluĭ, întrebuinţatŭ cu sensul de combatere.
(d) Aicĭ se observă lipsă de sciinţă din partea autoruluĭ în materiĭ de istorie bisericéscă.
(e) Pre margenea a acesteĭ pericope, recapitulaţiunea sună: Răsăriteniĭ şi Apuseniĭ aŭ fostŭ o Biserică, însĕ nu cum ţineţĭ voĭ acuma.

Uniţiĭ grăescŭ ; Biserica acea dela Rĕsaritŭ, cea grecéscă, toţı rĕsaritenıı ceı neuniţĭ, séŭ de acum cu Macsim Peloponisénul (cap. I st. 1) tuturor astaḑı mărturisesce, cum că pentru acéstă pricină ĭar s'aŭ desunitu de catrĕ Biserica Romeĭ dela Apusŭ, căcĭ a poftitŭ şi poftesce papa, ḑicŭ celŭ dela Apusŭ, să fie în tóta Biserica luı Christos césta veḑuta capŭ maĭ mare, séu în locul luĭ Christos pre pămêntu şi ḑicu aceştia ne-uniţiĭ, fraţilor, cum că acésta o poftesce el, căcĭ ḑice el şi cu aĭ sĕĭ numaĭ; căcĭ că acésta o aŭ avut'o şi Apostolul Petru, dată dela Christos preste Apostoliĭ sĕĭ (a).

Ne-uniţiĭ grăescŭ : Ba noĭ ne-uniţiı, adecă rĕsăritenıı, nicı într'unŭ kipŭ nu ne lăudămu cu Macsimu Peloponisénul, că Macsim aŭ fostŭ unŭ dascălŭ şi precum aŭ găsitu adeverulŭ în S-ta Scriptură, aşa aŭ scrisŭ. Elè (b) bine, Macsim aŭ fostŭ rĕsăriténŭ şi fiindŭ trasŭ de dragostea legeĭ aŭ scrisŭ. Dar lôngă acésta cititĭ şi cartea luĭ Barionuşŭ (c) Episcopul de Françą, şi veţĭ vedea cum ocárasce pre papiĭ ceĭ, ce n'aŭ ţinutŭ şi nu ţinŭ dogmele papeĭ luı Leon, acesta au fostŭ apusénŭ al vostru de vŏ chulesce. Iară de poftescı papa să fie capŭ vĕḑutŭ, ĭa să vedeţĭ la ceĭa, ce aŭ poftitu cinste dela Christos, aceştia aŭ fostŭ fiiĭ luĭ Zevedeĭ Iacov şi Ioan, cându aŭ auḑitu pre Christos ḑicênd : „ıată ne suimŭ în Ierusalem (Marc. cap. X) eı au socotitu, că Christos merge să fie acolo împăratŭ, şi înteiu maıca lor aŭ graitu catrĕ Christos, ḑicêndŭ : "Inveţatorule, voiŭ ca să fie aceştĭ doĭ fecĭorĭ aĭ meĭ unul de-a drépta ta, altu de-a stânga întru împĕrăţia ta. Apoı au graitŭ şi eĭ amândoĭ de faţă şi aŭ ḑisu, voimu, ca ce vomŭ cere să ne tacĭ noĭ. Dar ĭa vedeţĭ ce rĕspunde Christos, eŭ mĕ suiŭ în Ierusalem să morŭ, ĭară nu să împĕraţescŭ, pentru ca să mĕ pironescŭ pre cruce, ıară nu ca să şedŭ pre scaunŭ, pentru ca să mĕ încununezu cu spinĭ, ĭară nu cu cununa împĕratéscă. Iară Petru auḑindu aceste, fórte ĭ-aŭ parutŭ rĕŭ şi aŭ ḑisŭ, blând ţie, Dómne, să nu fie ţie acestea; ĭară Christos au ḑisŭ : dute dinapoĭa mea satano, că şi tu nu poftescĭ să morĭ. Ḑiceţı, că aţĭ lasatŭ tóte şi aţĭ venitŭ dupŏ mine, apoĭ de ce cereţı slava şi cinste şi diregătoriĭ. Iata la mine au venitŭ noródele sa mĕ ıea, să mĕ face împĕratu, şi eu amu fugitu, ĭa vedeţı Christos ce grăesce şi papa ce poftesce. Aicea se vede, ca este maı obraznicŭ papa, de cât Petru şi mi se pare că va să auḑĕ şi el, du-te dinapoia mea satano, că nu sciĭ ce poftescĭ. Cinstite Protopópe, maı citesce şi cartea luĭ Constantin Panaghiot, că aŭ avutu multă întrebare cu Ivan Azmi filosoful, kipul Papeĭ Grigorie înaintea împĕratuluı Andronic Paleologuluĭ. Maĭ vedeţĭ, ce maĭ rĕspunde Ivan Amzi maı

(a) Recapitulaţiunea de pre margine : Răsăriteniĭ s'aŭ desunitŭ de cătrĕ Apuseḑĭ
(b) O vorbă întrebuinţată pênă acum în doĕ locurĭ cu sensul deci.
(c) In loc de Baroniŭ.

pre urmă ḑicêndŭ : aşea acum creḑĭ, viŭ Domnul D-ḑeŭ, că pre larg am înţelesŭ, că credinţa Bisericeĭ rĕsăritululĭ este curata şi nevinovata, tare şi ne-clătită;[1] adecă ne plecată în nici o parte. Deci acum au fostŭ în tótă partea Apusuluĭ filosofŭ maĭ mare, de cât Ivan Amzi? Nu creḑŭ, că va fi. Iară cum că stăpânirea, carea o poftesce papa o aŭ avutŭ şi apostolul Petru, dată dela Christos preste Apostoli, şi numescŭ apusenii temeiŭ, pre care s'aŭ ziditŭ Biserica? Ba nu. Că veḑi, ce ḑice Christos maĭ sus pentru aceĭa, ce aŭ poftitŭ stapânire ce le respunde? Christos le arată mórte şi muncĭ, şi spinĭ (Corint. cap. III st. XIII). Iară cum ca să fie apostolul Petru temeiu nicĭ cum se póte; că ḑice apostolul Pavel, pentru că altŭ temeiŭ nimene nu póte pune, de cât care éste Christos. Iară de faceţĭ maĭ temeiŭ pre apostolul Petru, de cât pre Christos, bine póte fi şi apostolul Pavel, că aŭ scrisu nimicurĭ; bine, décă nu credeţĭ pre Pavel, vedeţĭ ce ḑice Christos, (la Lnca cap. III) „Iară între voi ucenicii meĭ nu va fi aşa, ca să stapâniţĭ unul pre altul, pentru că acésta este dată păgânilor, ĭară voĭ toţi fraţi sunteţĭ. Ci vedeţĭ, că în locŭ să cinstiţĭ prè apostolul Petru, voĭ îlŭ asemănaţĭ păgânilor? Iară cum că apostolul Petru era, ca o gura a apostolilor, grăia maĭ nainte şi şedea maĭ înainte pentru cinstea batrîneţelor şi noĭ aşa îlu cinstimŭ dupŏ bătrîneţa şi îndrasnire, iară nu dupŏ darŭ (a).

Intreiţiĭ la lege, adecă uniţiĭ grăescŭ : Iar acésta ḑicu latinii acum, cum că ar fi facutu Domnul Christos pre Petru mai mare preste apostoliĭ seĭ, séŭ cum că ar fi datŭ luĭ ceva maĭ mult, de cât celor-lalţĭ apostolĭ, aŭ mult au puţin ḑicênd. Iar aceştia ne-uniţi tot cu Macsim Peloponisénul (cap. III, st. 2) : cum că nu se vede nicăirĭ în D-ḑeésca Scriptură nici în cea veke, nicĭ în cea noă, ĭară nici în cei ce aŭ rĕmăsŭ în locul apostolilor tâlcuitori Scripturilor. Acésta nu o aú simţitŭ nicĭ o dată (b).

Ne-uniţiĭ grăescŭ : Măcar că ḑicŭ Latiniĭ aşa pentru apostolul Petru, cumcă Apostolul Petru să fie maĭ mare de cât cialalţĭ apostoli, pentru acésta ne sfiimŭ noĭ ne-uniţiĭ, ĭar cu Macsim Peloponisénul ne lăudămŭ, ba de acésta să ne ertaţĭ înţelepţilor latinĭ, ca noĭ nu ne laudamŭ cu Macsim, ci cù Christos, care aŭ ḑisŭ catre uceniciĭ sei, ori care poftesce să fie între ucenicii meĭ mare, să fie tuturor slugă şi acésta o auḑea şi Petru, şi de ce nu ḑicea, nu aşa Dómne, pentru că aĭ ḑisu sa fiŭ eŭ maĭ mare, ce tăcea, că îĭ era frică, ca-lŭ va face iar satana, ci de ar tăcea şi latiniĭ de acésta, bine ar face, pentru că pre apostolul Petru l'aŭ trămisu Christos în limbĭ să ḑică : pace voĭ, ĭar ei îlŭ facŭ gâlcevitoru şi în cărţile nóstre acésta nu se găsesce, să se fie

(a) Recapitulaţiunea acesteĭ pericope sună : Ba nu Rĕsăriteniĭ s'aŭ desunitŭ, ci Apuseniĭ s'aŭ lepădatŭ, ca şi Necolaĭţiĭ; mare apostolŭ aŭ fostŭ şi Nicolae éră déca saŭ lepădatŭ, s'aŭ făcute reticŭ.

(b) „Acea Biserică ne-unita tăgăduesce unireá nostră“ este scrisŭ pre margine.

pogorâtu Duchul numai pre apostolul Petru, şeḑêndu el în Roma şi de acolo să fie tramisu el celoralalţi apostolĭ; că ia vedeţĭ, ce ḑice Christos: că voi să şedeţi în cetatea Ierusalemuluĭ pěně ce vě veţĭ îmbrăca cu putere de sus. Dar noi nu ne sfiimu nici de cum de sfântul şi întru tot lăudatul apostolu Petru, a nu'l prăznui, ca pre unul din ceialalţĭ; ca de îlu vomu cinsti mai mult, îlu facemŭ păgânŭ şi sluga dupo cuvêntul D-lui Christos, şi ne va fi pecatu (a).

Uniţiĭ grăescŭ : Déca ar fi, fraţilor, noi popii, care numai de 47 anĭ 87 de ḑile (b) acuma trecută în ţéra Ardélului ne-am unitŭ cu Biserica Romeĭ dela Apusu, fiind pomeniţi, adeca în legea şi credinţa Bisericei grecesci dela Resăritu, n'ar fi trebuitu sa ne lăsămŭ, adecă credinţa cea pravoslavnică dela Resăritu şi sa ne unimŭ cu Biserica Romeĭ dela Apusŭ. Dar noi popii, ceĭ uniţĭ am lasatu, fraţilor, ne-unia şi am părăsitŭ cu totul despre noĭ, pentru că am aflatŭ şi aflămŭ şi tot-dé-una nu din carţile, séŭ din Biserica Romei dela Apusŭ, nicĭ din cărţile dela Ardélŭ, ci tocmaĭ din carţile Bisericeĭ Résărituluĭ cea pravoslavaica, cum că atuncea, décă aŭ fostu Biserica grecéscă dela Rĕsăritŭ tot-una cu Biserica a Romeĭ dela Apus nu aŭ fostŭ ne-unia acésta credinţa Rĕsaritului de atuncea. Ci au fostu unia séu credinţa nóstra, pre care o ţinemŭ noi popiĭ ceĭ uniţi acum. Şi décă nu credeţi acésta cum ca au fostŭ aşa, căutaţĭ cărţile, numai în cazania de atuncea a ne-uniţilor de acum în Iunie 29 ḑile şi vedeţĭ înşi-vĕ popii cei ne-uniţi marturisiţi credinţa nóstra acésta (ḑicênd), Christos l'au cinstitu pre dînsul, şi l'aŭ făcutŭ mai mare apostolilor; şi maĭ jos iar ḑice : Dupŏ învierea lui Christos, acestŭ apostolŭ Petru aŭ stătutŭ maĭ mare tuturor apostolilor. Vedeţi dar, fraţilor, că nu-lŭ ḑicŭ numaĭ latinii acésta, cum că aŭ fostŭ sfântul apostolŭ maĭ mare, séŭ capŭ S-ţilor apostolĭ, nicĭ numai noĭ popiĭ ceĭ ne-uniţĭ. Ci adevĕratŭ tótă Biserica cea grecéscă dela Rĕsăritu, ce aŭ fostu unită, séŭ tot una cu Biserica Romeĭ dela Apus şi pravoslavnică marturisesce astă-ḑĭ, adecă tocmaĭ popii ceĭ neuniţi tot pre acéstă credinţă o tăgăduiţĭ? Şi décă tocma din scriptura acésta lumiĭ o marturisiţĭ, cum că acésta nu se afla nicĭ într'o scriptură nicĭ de cum? La acésta respundeţĭ acum, o fraţilor, décă aveţi dreptate. Vedeţĭ ca nu greşésce, nicĭ aŭ greşitu prea fericitul papă dela Roma cea veke? Ce aŭ poftitŭ şi poftesce el sa fie capu în tótă Biserica luĭ Christos? Séŭ în locul Sfântului apostolŭ Petru? Ce adevĕrat rĕsăriteniĭ cei ne-uniţi aŭ greşitŭ şi greşescu şi acum, căcĭ s'au rumt şi să desunescu de cătro Biserica Romei dela Apusŭ, fŏrĕ de lécŭ de adevĕru, precum vedeţi înşi-ve cu okii.

(a) Acéstă pericopă este fără inscripţiune.
(b) Alusiune la timpul unieĭ Românilor din Transilvania, care, judecândŭ dupre acéstă dată, s'a petrecutŭ la 1699 luna Martie 29 ḑile.

Iară ceĭ nepriimitorĭ de a trea lege, adecă ceĭ neuniţĭ respunde : Rĕŭ aţĭ făcutŭ voĭ, de v'aţĭ lasatŭ părintésca lege; dar ce felŭ de bucurie veţĭ avea voĭ în cealaltă lume, veḑêndŭ pre strămoşiĭ voştriĭ şi moşiĭ şi tot némul vostru de atâte sute de anĭ să fie în muncă, şi voĭ să fiţĭ la bine ceĭ, ce vaţi unitŭ de 47 de ani? O ticăloşilor şi de treĭori ocaĭnicilor (a) de cât părinţiĭ voştri! Ia auḑiţĭ ce ḑice S-tul apostolŭ Pavelŭ : „Nimene nu va fi încununatŭ, de nu se va munci de pĕ lege; adecă, nimene nu va fi încununatŭ, de nu va munci în totŭ kipul să-şĭ păzéscă legea; adecă să păzéscă tóte poruncile legeĭ în totŭ kipul. Şi cu adeveratŭ, bine ḑiceţĭ, că nu ar fi trebuitu să vĕ uniţĭ cu Biserica Romeĭ, şi noĭ ḑicemŭ aşa. Şi aicea se plinesce cuvêntul unuĭ filosofŭ ce ḑice : gura vrênd să minţă, spune adevĕrul, aşa şi voĭ. Iară pentru că ḑiceţi, că aţi aflatŭ şi aflaţi astă-ḑĭ şi tot-dé-una, nu din carţile Bisericeĭ Romei, séŭ din cărţile vóstre uniţilor din Ardélŭ, ci din cărţile cărţile Rĕsărituluĭ, când aŭ fostŭ Biserica tot una. Atuncĭ n'au fostŭ ne-unirea acésta aşa, pentru că nu se înălţa papa pĕnĕ la atâta, nici izvodise (b) legea a trea, ce era o credinţă şi Biserica Romeĭ nu nascea nimicŭ, fŏrĕ numaĭ ustavul şi sŏborul Rĕsăritenilor, şi unia vóstra céstă de acum nu ĭaste, ca a de atuncĭ, precum v'am arătatŭ la apostolul dintăiŭ : ĭară de ḑiceţĭ să căutămŭ la Iulie 29, ḑicêndŭ : că ar fi făcutŭ Christos pre apostolul Petru maĭ mare preste cialalţĭ apostoli, de acésta bine să ştiţĭ, că Biserica nóstră aşa are obiceiŭ a lăuda orĭ pre ce sfântŭ mai mult, precum vedeţĭ la Genarie în 30 ḑile. Ca ceĭ ce sûnteţĭ întocmaĭ cu apostolŭ şi lumiĭ învĕţătorĭ; şi ĭarăşĭ maĭ la vale ḑice : Pre sfinţii şi de D-ḑeŭ vestitorĭ şi propoveduitorĭ, căpitenia învĕţătorilor treĭ, Dómne. Veḑeţĭ voĭ acum isprava vóstră, că Biserica laudă pre aceştĭ treĭ sfinţĭ, întocmaĭ cu apostolul Petru, încă îĭ face şi căpitenii învĕţatorilor, adecă maĭ mare preste toţĭ învĕţătoriĭ Bisericeĭ; cum aĭ ḑice, maĭ mare preste apostoli, că ântăiŭ apostoliĭ aŭ învĕţatŭ. Dar noi acésta nu o socotimŭ de apostolul Petru, că scimŭ ce ḑice Christos : (Luca cap. VII, st. 28) că din ceĭ născuţĭ din muerĭ, nimene nu ĭaste maĭ mare, fŏrĕ numaĭ Ioan Botezătorul; numaĭ cum am maĭ ḑisŭ, Biserica aşa are obiceiŭ în Sfânta Scriptură a lauda pre fieşte-care. Vedeţĭ că fórte vĕ rătăciţĭ, precum şi papa au greşitŭ şi greşaşte, de aŭ poftitŭ să fie capŭ la tótă Biserica şi au defăĭmatŭ şi s'aŭ lepadatŭ de cele 7 sfinte sŏbóre şi ş'aŭ făcutŭ el singur a trea lege, precum ĭ-aŭ plăcutŭ. Precum vedeţĭ voĭ cu okiĭ, că s'aŭ înălţatŭ pĕnĕ la cerŭ şi va sĕ se pogóre pĕnĕ la ĭadŭ. Că nu-ĭ ajunge a fi numaĭ archiereŭ şi papă, ci pofteşte a se numi şi D-ḑeu

(a) Vorbă slavonă dela окаянный = nenorocitŭ
(b) Dela slavinescul изводитъ = a inventa.

pre pamêntŭ, adecă în locul luĭ Christos pre pămêntŭ. Aşa aŭ făcutŭ şi Adam, că ajungea, că era în raiŭ şi îndestulatu de tóte, şi aŭ ḑisŭ, ĭa să mâncamu din celŭ pomŭ ce sûntemŭ opriţi şi vomŭ fi, ca nisce D-ḑeĭ, şi numai au gustatu şi îudata s'au vĕḑutu goli şi l'aŭ scosŭ afara din raiu; şi au caḑutŭ din cinste în ocara, ci póte că şi papa va paţi aşa, precum Adam. Şi să vedeţi ce scrie Sfântul Ioan bogoslovul la apocalips : (cap. XVIII, st. 2) Căḑu, caḑu Vavilonul celŭ mare şi se făcu locaşu dracilor, şi paza a totŭ duchul necuratŭ şi acésta se înţelege Roma, dupŏ cuvêntul al sfântuluĭ Petru ḑicênd (cartea luĭ Petru cap. V, st. XIII). Inkinăse voĭ Biserica cea din Vavilon şi Marco, fiiul meu. Şi nu siliţĭ sa vĕ îndreptaţĭ, că bine vedeţĭ căderea vóstra cu okii.

Ceĭ întreiţĭ la lege, adecă uniţiĭ grăescŭ; Pentru că şi fericitului şi patriarchuluĭ al Romei ceĭ veki dela Apus, acêsta nu i s'aŭ datu, séu i se da, precum ḑisera ceĭ mai de-asupra, ceĭ neuniţĭ, fórte rătăciţi, ci i se da lui acésta de cătrĕ tótă Biserica, şi rônduĭala Domnului Christos, precum şi astă-ḑĭ întra cestaşĭ kipŭ şi nu ca noĭ supt anatema şi supt mare blestemŭ şi procleţie. Tocma sfinţiĭ părinţĭ aĭ Bisericeĭ greceştĭ dela rĕsăritu, care au făcutu şi la soborul dela Sardikia noĭ tuturor fórte luminatŭ ne dovedescŭ, cum că aŭ legatŭ şi aŭ întăritŭ să se ţină aşa şi nu într'altu kipu. Adevĕrat, fraţilor, fórte vĕ rataciţĭ. Aşa au creḑutu şi mărturisitŭ Marele Vasilie, aşa S-tul Grigorie bogoslovul, aşa Sfântul Ioan Zlataust. Aşa marele Atanasie, S-tul Kiril. Aşa Sfântul făcĕtorul de minunĭ Nicolae. Aşa toţĭ mucenicii de legea grecéscă dela Rĕsăritŭ, cu cariĭ ve lăudaţĭ voĭ acum. Adeca molitvele vóstre, popiĭ ceĭ neuniţĭ, împrotiva nóstră acestor uniţi, şi vedeţi, că nu noi, ci tocma molitvele vóstre, popii cei neuniţĭ, stricaţi credinţa vóstra.

Ne-uniţiĭ grăescŭ : Nu ţ'am ḑisŭ maĭ nainte, de ce vĕ munciţĭ să beţĭ apa din fântâna sécă, şi ne arătaţi din pravilă şi voĭ pravila o aţĭ calcatu. De nu ai fi protopopu, te-aşi lua în rîsu, o óme, pentru ce iubesci deşertăciunea şi graesci minciuna? Cum iaĭ ajutorŭ dela cela ce l'aĭ ocarîtu? şi ḑici, că nu se da patriarchuluĭ Romeĭ vrednicia preste tóte, numaĭ dela Latini, ce ḑicĭ, că şi dela Grecĭ, ba acuma numai dela Latini. Că décă de vreme ce ş'aŭ călcatu papa şi ş'aŭ lăsatŭ legea şi aŭ calcatu pravila şi au stricatu chotarul sobórelor, vĕḑêndŭ că l'aŭ parasitŭ toţi pentru izvodirile lor cele rele. Şi s'aŭ făcutŭ el 4 patriarchĭ şi gardinari (cardinalĭ) de aĭ luĭ apusenĭ. Pre unul l'aŭ numitu ţarigradénul, pre altul alicsandrénul, pre altul ierusalimnénul, pre altul antiochénul. Şi pre aceştia ĭ-aŭ aşeḑatŭ pre scaune, şi aŭ făcutu legea şi face şi acum. Şĭ poţĭ socoti mintea papeĭ aceluia, că aŭ fostu ageru, ca şi şoimul şi uşoru ca dropiile. Că cununa pre ómenĭ, şi aceĭa nu 'şĭ mai vĕdu muerile pĕnĕ morŭ. Adecă face patriarchŭ şi

aceia nu 'şi maĭ vĕdŭ Bisericile pĕnĕ moru, nicĭ le ştie cum sûntŭ, nicĭ scaunele acelea. Vedeţĭ, că numaĭ dela Latinil i se dă luĭ oblăduirea preste tóte. Ci ne mirămŭ de ce nu vĕ e ruşine, ci vĕ lăudaţĭ tot cu pravila, şi ḑiceţĭ, că pre noĭ ne dă pravila anatemeĭ. Dar ce am stricatŭ noĭ din pravilă? Aŭ stricatamŭ noĭ chotarul paştilor, pre care l'aŭ aşeḑatŭ 318 părinţĭ? Precum vedeţi, că şi în anul de es-timpŭ, adecă 1746 (a) lé-aţĭ făcutŭ într'o ḑi cu jidoviĭ. Dar au stricatamŭ noi 4 posturĭ de peste anŭ, care le-aŭ aşeḑatŭ papa Csist (Sicst) cu sŏborŭ? Dar Mercurile şi Vinerele aŭ mâncămu carne, cum mănâncă eĭ? Dar aŭ strămutat-amŭ noĭ sinăcsarul, cum 'l-aŭ strămutatŭ eĭ? Ce strâmbătate amŭ făcutŭ Sfinteĭ pravile să ne dea anatemeĭ? Că însivĕ voĭ scrieţĭ, că ce aŭ legatŭ soborul din Sardikia, să se ţie aşa, ĭar nu într'altŭ kipŭ. Dar noĭ aşa îlŭ ţinemŭ ne-clătit. De ce cotiţi orbĭ Scriptura şi v'aţĭ rătăcitŭ? Şi nu vedeţĭ, că singurĭ voĭ v'aţĭ datu anatemeĭ? Şi vaţĭ datŭ, spuneţĭ de dreptate? Şi voĭ de dînsa staţĭ departe. Şi ne aduceţĭ aminte de Sfântul Marele Vasilie, şi de Gregorie bogoslovul, si de Ioan Zlataust, şi de Sfântul Atanasie şi Kiril şi de făcĕtorul de minunĭ Nicolae, aşa de toţĭ Sfinţiĭ Mucenicĭ din legea grecéscă. Ba nu cu vorbe protivnice, ci cu vorbe drepte, că noĭ nu numaĭ acelora urmămŭ, ci şi fericiţilor papi, câţĭ aŭ fostŭ pĕnĕ la papa frumosŭ, începĕtorul eresurilor. Iar pre ceialalţĭ în tóte Bisericile îĭ cinstimu şi îĭ fericimŭ, ĭar numaĭ voi i-aţĭ ocărîtŭ, că le-aţĭ stricatŭ dogmele lor şi v'aţĭ întăritŭ întru slăbiciunile vóstre. Ci vedeţĭ, noĭ facemŭ împotriva sfinţilor, séŭ voĭ? Vedeţĭ, că nu noĭ, ci tocma frumos al vostru, ci voĭ v'aţĭ stricatŭ credinţa vóstră, care o aŭ întemeiatŭ 2230, de ateţĭ Sfinţĭ părinţĭ (b). Vedeţĭ cu înţelegere, că aţĭ stricatŭ credinţa acestora? Şi v'aţĭ amăgitŭ de bărfelele filosofeştĭ şi de vorbele omeneştĭ? Pentru carele scrie prorocul Isaia în kipul feţeĭ Vavílonuluĭ, grăind: stăĭ dară cu vrăjitoriĭ teĭ, şi mută cerurile tale, cu care te-aŭ învĕţatŭ din tinereţele tale. Ceĭ ce ostenescŭ în sfaturĭ, cititoriĭ de cele aĭ ceriuluĭ, sa'ţĭ spue ţie cele ce se vorŭ întâmpla" (cap. VII, st. 12, 13). Deşerţĭ filosofĭ dupŏ înşelăciunea citireĭ stelelor. Cariĭ n'aŭ fostŭ dela D-ḑeŭ descoperite Chaldeilor şi Egipténilor, ci dela singurĭ răiĭ dracĭ, spre peirea celor, ce vorŭ crede lor; precum vedeţĭ, că s'aŭ întâmplatŭ voĭ acuma dela 46 de anĭ încóce.

Uniţiĭ grăescŭ: Insĕ acéstă credinţă a nóstra numiţii parinţĭ Sfinţi greceşcĭ dela Rĕsăritu nu o aŭ luatŭ, fraţilor, nimeni aşa numai, séu fŏrĕ nicĭ unŭ temeiŭ din Sfânta Evangelie, ci tocmai din credinţa, séu

---

(a) Acéstă declaraţiune a autoruluĭ ni probéză, că acéstă dispută cu uniaţiĭ s'a scrisŭ în anul 1746 şi prin urmare documentul nostru literalŭ represintà faptele şi limba de acum 137 anĭ.

(b, Un pleonasmŭ de espresiunĭ respectiv de vorba părinţĭ.

propoveduéla S-ţilor apostolĭ. Pentru că toţĭ mărturisiţĭ, o fraţilor, ḑicênd : propoveduirea apostolilor şi învĕţăturile parinţilor Bisericeĭ, ḑice, o credinţă aŭ pecetluitŭ.

Ne-uniţiĭ grăescŭ : Fórte bine acum din gura ta te veĭ judeca singur. Dér décă aŭ propoveduitŭ apostoliĭ şi aŭ învĕţatu Sfinţiĭ părinţĭ aĭ Sfintelor sobóre, şi aŭ pecetluitŭ credinţa, adecă legea, iata dar că nu era să se maĭ facĕ dar soborŭ, că s'aŭ pecetluitŭ. Că vedeţĭ şi acuma cele scrisorĭ, că décă să se scrie tótă vorba, apoĭ se pecetlueşce. Aşa şi atuncĭ, s'aŭ pecetluitŭ, precum Biserica nóstră cântă. Iar papiĭ voştriĭ de ce nu ţinŭ? Ci aŭ stricatŭ chotarul şi pecetluirea S-ţilor parinţĭ, şi condacul acesta eĭ nicĭ-odată nu'lŭ cetescŭ, ci'l ţinŭ înkisu în vivlioticĭ, şi voĭ vĕ laudaţĭ cu înkişiĭ papĭ, şi nu pricepeţĭ, că s'aŭ făcutu papa al vostru acestu de acum maĭ sfântu, de cât ceĭ vekĭ, şi maĭ filosofŭ, decât acia. Şi adevĕrat, că unde întră înălţarea, precum ḑice înţeleptul Solomon, acolo şi ocara. Ci ne mirămŭ, căcĭ nu cunósceţĭ, ci vĕ lăudaţĭ cu stricăciunile vóstre. Pentru că noĭ ţinemŭ pecetluirea celor şépte sobóre sfinte, ĭar papa al vostru o aŭ ruptŭ şi ca unŭ mădularŭ putredŭ s'aŭ lepădatŭ de sobóre şi maĭ rĕu de cât Arie; că acela au stătutu numaĭ la 318 părinţĭ în protivă, ĭar acesta stă în protiva a 2230, precum voĭ înşivĕ vedeţĭ, precum v'am arătatu voî maĭ sus.

Uniţiĭ grăescŭ : Pentru că pétra aceia, carea o aŭ ziditu Domnul Christos, cum că v'a zidi Biserica pre dînsa şi porţile iaduluĭ nu o vor birui pre dînsa, Biserica aceia grecéscă cea maĭ dintâiu şi pravoslavnică a Rĕsărituluĭ nu o aŭ înţelesŭ, că rĕsăriteniĭ ceĭ neuniţĭ şi maĭ de curêudu, adecă : cum ar fi fostŭ aceiaşĭ numaĭ credinţa luĭ Petru osebita de dênsul. Ci sfinţiĭ părinţĭ aceiaşĭ dela Rĕsăritu, pre acea pétră aŭ creḑut'o şi eĭ şi o aŭ şi mărturisitŭ fórte. Cum că aŭ numitŭ Domnul Christos pre însuşĭ apostolul Petru, ĭară pre cialalţĭ nu, şi acésta este aşa, de vreme ce popiĭ legeĭ greceşcĭ dela Rĕsăritŭ, uniţĭ séŭ neuniţĭ, cu o gură mărturisescŭ tuturor, (ḑicênd) Pétra Christos pre pétra credinţeĭ, pre celŭ decât ucenicíĭ maĭ mare i procĭ. Şi Petre, pétra credinţeĭ; şi într'altŭ locŭ ĭarăşĭ ḑiceţĭ înşivĕ maĭ luminatu, pe Petru l'aŭ kĭematu Domnul pétră, asupra căruia ḑice, că ş'aŭ întăritŭ Biserica. Pentru care dar o stricaţĭ? şi o tăgăduiţĭ molitvele vóstre, popiĭ ceĭ neuniţĭ, tocma credinţa molitvelor vóstre acésta, pre care altă dată o mărturisiţĭ? Rĕspundeţĭ la acésta o fraţilor.

Ne-uniţiĭ grăescŭ : O poluvernice! dar ce'mĭ spuĭ dintr'acestu condacu şi voĭ l'aţĭ bagatŭ în sacŭ? Ḑiceţĭ, că ceĭ vekĭ aĭ Bisericeĭ Resărituluĭ n'aŭ înţelesŭ să fie acésta pétra, ce aŭ ḑisŭ Christos singură credinţa luĭ Petru, ci Petru şi'ţĭ întăreşce eresul cu condacul. Aşa facŭ şi babele, care descântă, pomenescŭ şi eale numele luĭ Christos şi al Precisteĭ; că de nu ar pomeni aşa, nimene nu le-ar kiema să maĭ

descânte. Aşa şi voĭ ḑiceţĭ, că ceĭ vekĭ aı noştriĭ n'aŭ înţelesŭ, precum noĭ acuma; dar nu ştimŭ alţĭ tâlcuitorĭ, fōrĕ numaĭ pre Teofilact şi el aşa ḑice : că pre credinţa luĭ Petru ş'aŭ ziditu Biserica. Citeşce şi veḑĭ în tâlcuélă măcar fie şi condacul acela bunŭ. Ci ia luaţı séma bine, cum ḑice pétra Christos pre pétra Petru. Că de ar ḑice aşa, aĭ vedea dreptate. Ci ḑice Pétra Christos, adecă Christos ĭaste pétra cea din capul ungiuluı, pre care s'aŭ ziditŭ Bisericile. Că precum pétra cea din capul ungiuluĭ ţine amândoĕ părţile caseĭ, aşa şi Christos au tinutŭ şi ţine amândoĕ Bisericile, cea veke şi cea noă, şi acéstă noa, şi acéstă veke întemeiată pe credinţa luĭ Petru, cum maĭ sus am ḑisŭ de cialalţĭ apostolĭ. Au nu credea, că Christos iaste fiiul luĭ D-ḑeŭ celuı viŭ? Cu adevĕrat toţĭ credea, şi pre toţĭ ce zideşte Biserica, nu numaĭ pre Petru. Ia veḑı ce ḑice prorocul David, (psalm, 44 st. 18). In locul părinţilor tĕĭ, fost'aŭ fiiĭ tĕĭ, pune-veĭ pre dînşiĭ boiarĭ préste totŭ pămêntul. Adecă în locul prorocilor, aŭ fostŭ apostolĭ, şi iată, că nu ḑice prorocul, în locul părinţilor teĭ, fostaŭ fiiul teŭ, adecă numaĭ luĭ Petru şi luĭ numaĭ să-ĭ fie datŭ scaunŭ, iară ceialalţĭ să rĕmânĕ fōrĕ scaune? Iar de aŭ grăitŭ atuncea numaĭ Petru, dupŏ întrebarea Domnuluı Christos, i se cădea, ca unuĭ maĭ bătrînŭ şi maĭ grabnicŭ la cuvêntŭ şi gura apostolilor ce era. Ci părăsesce a maĭ ḑice, că facemŭ noĭ izvoditurĭ, pentru că sfânta şi maĭca Biserică a Rĕsărituluı nu are acelŭ obiceiŭ să strice şi să înnoiascĕ, ci ţine drept predania. precum aŭ luat'o dela sfinţiĭ apostolĭ şi dela sfintele sōbóre. Iar papa al vostru are obiceiŭ, din înălţarea fireĭ luĭ, face în toţĭ aniĭ znovele, şi strică şi scade şi sporeşte, ca unŭ maĭ mare, ce se are pre sine. Aicea vomŭ să te întrebămŭ şi noĭ, o nepocăitule: De ce tótă scriptura o facĭ maĭ rea şi călcătóre de lege? Pre Z(j)ulian împĕratu au maĭ rĕŭ aŭ fostŭ, deeât Chostroĭ împĕratŭ? şi decât Dekie, şi Neron, Vespesian, şi Likie şi Macsimian? ba nu. Dar aceştia pentru că era idololatri şi trebuia să fie rĕĭ dupŏ obiceiul lor. Iar Iulian aŭ fostŭ creştinŭ, şi dupŏ mórtea unkiu-sĕŭ s'aŭ călcatŭ legea cea părintéscă şi s'aŭ datŭ la idolĭ, pentru aceia l'aŭ numitu Greciĭ paravatŭ şi sêrbiı zaconoprestupnicŭ, adeca calçătorŭ de lege. Şi la acéstă podóbă de neuĭmire te apropii şi molitva ta, cinstite protopópe, că ţ'aĭ călcatŭ legea cea părintéscă, dupŏ ce ţ'aŭ muritŭ ceĭ bătrînĭ şi te-aĭ datŭ la a trea lege şi cu totul eştı necolaitŭ. Ci rĕspunde o frate.

Uniţiĭ grăescŭ : Cunóşteţĭ, dar de acum maĭ deplin şi credeţĭ şi mărturisiţĭ tot-dé-una, cum că Biserica Domnuluĭ Christos are capŭ vĕḑutŭ în locul luĭ, pusŭ şi lăsatŭ nu de altul, ci însuşĭ tocmaĭ de Domnul Christos; nu numaĭ pĕnĕ aŭ trăitu apostoliĭ, ci tocmaĭ pĕne în sfêrşitul lumeĭ; pentru că aŭ ḑisŭ : iată eŭ cu voĭ sûntŭ în tóte ḑilele, pĕnĕ la sfêrşitul véculuĭ.

Ne-uniţiĭ grăescŭ : Aicĭ iară din gura ta te vorŭ judeca slugă rea,

că ia veḑĭ, ce ḑice Teofilact : că nu numaĭ apostolilor, séŭ luĭ Petru singurŭ aŭ făgăduitŭ Christos acésta, că va fi cu dînşiĭ, ci de obşte şi tuturor ucenicilor luĭ Christos, că nu era să trăiascĕ apostoliĭ pĕnĕ la sfêrşitul véculuĭ. Deci şi noĭ celor, ce vor fi dupŏ noĭ, aŭ făgăduitŭ acésta, şi nu că dóră va să fie cu noĭ numaĭ în vécul acesta, ĭară dupŏ sfêrşitŭ să nu fie. Ba nu iaste acésta. Că maĭ vêrtos va fi şi maĭ limpede atuncea şi maĭ luminatŭ. O veḑĭ, polovernice, că Teofilact nu ḑice numaĭ de Petru, cum ḑiceţĭ voĭ acuma de papa, să'l facă capŭ şi nemortŭ, ci de toţĭ apostoliĭ şi creştinĭ. Decĭ, dândŭ mulţămită Domnuluĭ, celŭ ce şi acum iaste cu noĭ, şi totŭ binele ne dărueşte, şi iarăşĭ maĭ desĕvêrşitŭ va fi cu noĭ dupŏ sfêrşitŭ, căruia i se cuvine tótă mulţemita. Ci părăseşte-te a maĭ preface scripturele, ca să ţi se ĭarte pĕcatele.

Uniţiĭ grăescŭ : Vedeţĭ, o fraţilor, că împrotivindu-vĕ petreı, au Bisericeĭ aceia a luĭ Christos, înşi-vĕ tocma cu biserica aceiaşĭ a Domnuluĭ Christos dela Rĕsăritŭ cea grecéscă, cătrĕ toţĭ vĕ tâlcuiţı, cum că sunteţĭ gura ereticilor, ĭară nu pravoslavnicĭ, adecă sunteţı gura iaduluĭ.

Ne-uniţiĭ grăescŭ : O ticălóse frate ! de ce te silescĭ să înecĭ corabia luı Christos, şi nu pricepĭ, că însuşĭ Sfinţia Sa este cârmaciul şi lopata în mâna sa şi va curăţi aria sa de plevele tale ? adecă vorbele cele ca pléva, pentru că noĭ nu ne împrotivimŭ petreĭ credinţeı luĭ Christos, ci celor ce se facŭ pre sine Christoşĭ pre pămêntŭ. Pentru că ḑice S-ta Evangelie, că nu veţĭ vedea urăciunea pustiereĭ stândŭ la locu, unde nu se póte i procĭ. Aicea se înţelege anticristŭ, că el nu va şedea în Biserica. unde şedŭ Archiereiı şi Impĕraţiĭ, ce se va sui pre S-tul prestolŭ, numindu-se el Christos pre pămêntu, precum vedeţı-voĭ în multe locurĭ, că aşa numiţı şi voĭ pre papa, iară căcı îĭ ḑice urîciunea pustiireĭ, pentru că el va pustii tóte cu sêrşitul lumeĭ. Ci vedeţĭ, cine ıaste gura ereticilor, noĭ aŭ voĭ ? Ba cu direptate ĭaste, că vĕ ḑicemŭ idololatri, décă credeţĭ în doĭ D-ḑeĭ, unul în cerŭ, altul pre pămêntŭ.

Uniţiĭ grăescŭ : Şi décă însuşĭ Domnul Christos ḑice întru Evangelia sa, vaĭ celuĭ ce va sminti numaĭ pre unul din ceştĭ maĭ micı aı luĭ ; ar fi maĭ uşor, décă ar lega o pétră de móră împrejurul grumazilor luĭ şi să se arunce în marea. Dar de molitvele vóstre ce sémă va fi, fraţilor, neuniţĭ rĕmâind ? şi de acum înainte de ar maĭ fi porţile iaduluĭ aŭ pricină de peire la atâte suflete.

Ne-uniţiĭ grăescŭ : Acea pétră de móră, ce scrie la S-ta Evangelie, să dea D-ḑeŭ să fie spânzurată de grumaziĭ aceluia, ce v'aŭ smintitŭ pre voĭ şi aşa va fi. Dar lôngă aceste te întrebŭ pre molitva ta, cinstite protopópe, toţĭ iriticiĭ, câţĭ au fostŭ în lumea acésta, şi au învĕţatŭ în multe felurĭ de eresurĭ pre ómenĭ, aceia fi-vorŭ toţĭ în muncă,

aŭ numaĭ capetele, care i-aŭ învĕţatŭ pre eĭ? Ba sciu, că veı să ḑicĭ, numaı ceĭ reĭ dascăliĭ pentru izvodirile lor şi eresurile lor se voru munci, ĭar norodul ce ĭaste vinovatu? Aşa şi noĭ pentru ca noĭ, ceĭ ce cu auḑul dela Sfinţiĭ apostolĭ, şi dela purtatorii de D-ḑeŭ Sfinţĭ parinţı, dela Sfintele sobóră acelor şépte aşa ţinemu. Ci Sfinţilor apostolĭ şi Sfinţilor părinţĭ, dela sŏbóre trebue să le ḑiceţĭ gurele iaduluĭ, şi eĭ se vorŭ munci, ĭară noı ce sûntemŭ vinovaţı? Că pre noĭ ne-aŭ învĕţatŭ aceia şi aŭ învĕţatŭ în pravilă noĭ ţinemu. Iară în predaniile S-ţilor apostolĭ, séŭ în cărţile S-ţilor dela sŏbóre noĭ nu maĭ găsimŭ nicĭ o proorocie, ca să maĭ facĕ şi altă lege maı nouă şi unŭ Christos, ca să fie în cerŭ sus şi altul jos pre pămêntŭ, adecă papa al vostru pre pămêntŭ. Iară de găsiţĭ voĭ unde-va, arătaţi-ne şi nu ne faceţĭ porţile iaduluĭ, pentru care precum mi se pare nu porţile, el însuşı iadul va să se dea voĭ întru moştenire, iară nu sufletelor, care le înşălaţĭ voĭ, de urméză voĭ, că v'aţĭ călcatŭ legea de moştenire.

Uniţiĭ grăescŭ: Părăsiţi-vĕ dar şi plângeţĭ, ca să fiţĭ fericiţĭ, nu căutaţĭ voia molitvelor vóstre, ca să puteţĭ căuta voia celuĭa, ce v'aŭ trimisŭ pre voĭ. Lepădaţi-vĕ pre molitvele vóstre înaintea Domnuluı, iară a sluji luı D-ḑeu ıaste, fraţilor, ca să dobândiţĭ luĭ pre oile cele rătacite şi pĭerdute, iară să nu le risipiţı. Iară de nu, maĭ bine ar fi fostŭ, o fraţilor, ca să nu vĕ fiţĭ născutŭ într'acéstă lume, precum ştiţĭ cuvêntul Domnuluĭ, séŭ porunca.

Ne-uniţiĭ grăescŭ: De ce ḑicĭ, să ne părasimŭ, sa plângemŭ, dar ca să fimŭ fericiţı, şi să căutămŭ voeĭ vóstre? Aicea nu ne pricepemŭ de ce ḑiceţı să ne parăsimŭ. Póte că ḑicĭ sa nu ne închinămu luĭ Christos, că s'au suitŭ în cerŭ, ca să ne închinămŭ papeĭ, că aŭ rĕmasu D-ḑeŭ pre pămêntŭ? Dar acésta noĭ nu credemu, că de vomŭ crede, cum ḑiceţı voĭ, iată că pre papa îlŭ facemŭ idolŭ. Şi de ḑicĭ să plângemŭ, advĕrat, că de v'aţĭ cunóşte greşala, voĭ aţĭ trebui să plângeţı, şi să vĕ părăsiţĭ de voile vóstre, mâncândŭ carne în posturı şi Vinerele şi Mercurele peşte. Iară de ḑiceţĭ, că voĭ nu mâncaţĭ carne, ce vĕ ţineţĭ posturile, dar apoĭ ce felŭ, că ţineţı legea balţată şi trebue sa vĕ numiţı pōpĭ bălţaţĭ, iară nu uniţĭ, că bine vedeţĭ, că nu e bine? Una să ţie apusenii, şi una voı, apoı ce felu de unie este la voı? Ce vedeţı, că ar fi să vĕ lepădaţĭ molitvele vóstre de voile vóstre. In pontul de maı sus nemustraţĭ cu Sfântul Vasilie şi cu Ioan Zlataust, şi cu Grigorie bogoslov, cu Atanasie ḑicêndu: că le stricămŭ noĭ aşeḑĕmênturile lor, dar ĭara vedeţı ce ḑice Sfântul Ioan Zlataust, unde scrie pentru 12 articulı ale legeĭ, ḑicêndŭ: O creştinule, posteşte Mercurele şi Vinerele preste totŭ anul, precum s'aŭ rânduitu de sŏbóre şi să nu stricĭ acésta nicĭ pentru Patriarahul, nicĭ pentru Mitropolitul, nicĭ pentru rudeniĭ, nicĭ pentru priétenŭ. Maĭ veḑĭ ce ḑice Marele Atanasie, nu deslegaţĭ posturile şi Mercurile şi Vinerele, că celŭ ce des-

légă aceste, rĕstigneşte pre Christos, ca jidoviĭ. Ci ia veḑĭ cinstite protopópe, dupŏ urmarea sfinţilor şi învĕţăturilor, cine rĕstigneşte pre Christos, Resăritenii aŭ Apuseniĭ? Şi nu ne ocărâţĭ pre noi, că voi sûnteţĭ rĕtăciţiĭ acia, ci mai bine ar fi fostu să nu fiţĭ născuţi voĭ; căcĭ pentru ca să aveţĭ cinste şi domnie, v'aţĭ călcatu legea şĭ aţĭ skimbatŭ cinstea luméscă pre ocară vecinică.

Uniţiĭ grăescŭ : Iară alunecându-vĕ cu firea vre uniĭ din molitvele vóstre, cum că ar fi fostu vre odată séŭ ar fi acuma capŭ, ca acesta Patriarchul Ţarigradului, séŭ Ierusalimuluĭ, séŭ óre-care de aĭ Rĕsărituluĭ séŭ de aiurea. Desceptaţi-vĕ acum, o fraţilor, şi cunóşteţĭ fórte luminatu, că necreḑêndŭ ei acuma, cum că Biserica DomnuluĭChristos are capŭ vĕḑutu, séŭ în locul seu pre pĕmêntŭ numaĭ pre unul, cum póte vre uniĭ dintr'ênşii sa fie capŭ peste tóte capetele, tocma adecă în protiva credinţeĭ lor.

Ne-uniţiĭ grăescŭ : Noĭ nu ne alunecămŭ cu firea, ca cum să nu fie vre unŭ patriarchŭ de aĭ noştri capŭ peste tóte, séŭ împrotivă cu papa al vostru; ci găsimŭ în pravilă scriind aşa : Ţarigrădénul să fie tocma întru cinste cu Episcopul dela Roma, şi tocma să facĕ pentru skimbarea stéguluĭ. Apoĭ veḑi, molitva ta, dacă ţiĭ de pravilă, iată că pravila nu ne lasa pre noĭ fŏrĕ de patriarchu. Lôngă acésta, vomŭ să te întrebămu şi noĭ ne-uniţiĭ : Unŭ omŭ iéste pre lume şi are multa moscenire şi oblăduire sub mâna lui, şi are unŭ fecioru, apoĭ décă va muri omul acela, póte fi să moştenéscă tóte ale tătăluĭ seŭ, au nu? Ştiŭ, că veĭ sa ḑicĭ, că póte şi aşa iéste. Dar Sfântul Marcu evangelistul, aŭ focioru, Sfântuluĭ apostolu Petru şi dupŏ mórtea tatâne-sĕu aŭ rĕmasŭ tótă oblăduirea tatâne-sĕŭ în mâna lui, şi aŭ muritŭ în Alecsandria, dar nu putea el să lasa papă în Alecsandria, precum tatâne-sĕŭ în Roma, şi au pututŭ şi de ar fi vrutu în Roma nimicŭ n'ar fi lăsatŭ. Numai sfintele sobóre aşa aŭ aşeḑatŭ, sa se kĭame şi la Roma şi la Alecsandria papă, ca n'aŭ vruţu să cinstéscă pre feciorul maĭ mult, decât pre tată-seu, precum vedemŭ, că vĕ ridicaţĭ voĭ, decât părinţiĭ voştri şi de legea lor, şi vĕ faceţĭ maĭ Sfinţi şi maĭ de trébă, de câtŭ eĭ. Ci o frate, cunósce adeverul, şi veḑĭ, că mai sûntŭ şi alte capete în Biserica luĭ Christos, afară de papa. Şi noĭ nu facemŭ în protiva credinţei nóstre, ci voĭ v'aţi alunecatu şi aţĭ căḑutŭ; ci de v'aţĭ scula, bine aţĭ face, şi de v'ar cădea păenjinéla de pre okĭ, ca şi solziĭ de pre okiĭ Sfântuluĭ apostolŭ Pavel, atuncea aţĭ cunósce pre cine goniţĭ şi chuliţi. Că legea părinţilor voştriĭ chuliţĭ, tocma în potriva credinţeĭ vóstre.

Uniţiĭ grăescŭ : Măcar, că destul ne ajuge noĭ tuturor acésta, adecă mărturia Domnului Christos, carele aŭ ḑisŭ : că Biserica sa şi capul Bisericeĭ séle nu va cădea nicĭ odată în eresŭ, nicĭ altă dată nicĭ de cum.

Ceĭ ne-uniții grăescŭ : Dar aicea de ce iară la Petru mĕ ducĭ? şi îmĭ spui : unde ḑice Christos. că nu va cădea Biserica Romei în eresu? nicĭ capul ei? o! gură căscată şi plină de neadevĕrŭ, dar ia citesce cartea lui Panaghiot de veḑi, nu veĭ găsi 72 de eresuri tot anume unul câte unul, tot de cele bune (Mat. cap. XVI, st. 8. Panag. cap. XXIV). Care déca veĭ citi, mi se pare că nu veĭ ḑice, că nu iéste aşa. Şi de ar fi fostu maĭ puține de şépte-ḑeci şi doĕ, ți le-aşĭ fi scrisu unul câte unul; numai citesce acolo, şi veĭ vedea şi noi numaĭ ḑicemŭ nimica. Numai molitva ta veĭ vedea de ce te-aŭ lepădatu şi cu cine te lauḑi. Măcar că vreĭ să ḑicĭ, că Panaghiot au fostŭ unu vrajmaşŭ al Apusenilor, mai reŭ de cât Macsim Peponisianul. Dar ia veḑi, ce ḑice Sfântul Ioan Teologul : iata ca veḑui o muere, îmbracata cu sórele şi încalțată cu luna şi în capul eĭ cunună de 12 stele, şi în pântece avênd, striga, kinuindu-se să nascĕ. Lângă acéstă Sfânta Scriptură, iarăşĭ ḑice : şi aruncă şérpele înaintea muerei din gura luĭ apa, ca un rîu, ca să o înece pre ea. Acéstă Scriptură nu stimŭ, cumu o socotiți voĭ, uniților? Pentru fecióra Maria póte că înțelegeți voi? Ba nu. Că prea curata fecióra Maria n'au kinuitu, nici aŭ nascutu cu durere. Iara muerea aceea este Biserica, îmbrăcată în sóre, adeca în Christos, şi încalțată cu luna, pentru ca luna nu e curata şi limpede, pentru ca tóte necurățiile nóstre le punemŭ supt picióre, ci şi luna are o negréța într'ênsa, precum se vede, că iéste încalțămintea piciórelor muerei aicea. Iară cele 12 stele, 12 apostoli înkipuescŭ, carii aŭ încununatŭ Biserica. Iara şérpele, carele varsă apa, ca unŭ rîu, ca să înece pre muere, sûntu gurele şi bârfelele ereticilor. Veḑi apoi, de ce ḑicĭ, că Biserica Romeĭ n'au avutŭ eresu nicĭ odată, nici nu va avea? Şi ia veḑi, că ḑice, kinuindu-se şi muncindu-se să nascĕ, precum vedemŭ, ca o kinuiți şi voĭ acum şi nu o lasați să nascĕ şi versațĭ ape, ca unŭ rîu, să o înecați, adecă vorbe împrotivitóre. Şi ĭară vedeți, ce scrie Eclesiastul, ḑicêndŭ : prindeți mie vulpele cele mici, care îmi strică viea mea, care vulpĭ se înțelegŭ ereticii, care strica dogmele Sfintei Bisericĭ. Apoĭ ḑicĭ, că Biserica Romeĭ nu are supărare de eresuri.

Uniții grăescŭ : Pentru că şi Biserica Resarîtului, a ne-uniților de astă-ḑi, numai căcĭ s'aŭ rumptŭ şi rumpe de cătrĕ mai marele capului ei, îndata au statutŭ şi stă în protiva Bisericei Domnului Christos, precum vedeți acum

Ne-uniții grăescŭ : Ba bârfeştĭ polovernice, ca Biserica Rĕsăritului nŭ s'aŭ rupt de cătrĕ Biserica Romeĭ, ci stă în starea ei, cum o aŭ lut'o dela Sfințiĭ apostolĭ şi dela Sfintele sobóre. Ci papa s'aŭ tăiatu de cătrĕ dînsa, ca unŭ mădularŭ putredŭ şi vrednicu de lepădatŭ, dupŏ izvodirile lui şi faptele luĭ cele necuvióse. Şi iata, că aicea voiu sa'ți arătŭ numaĭ pentru treĭ papi, câte eresuri au scornitŭ în Biserica,

precum istoria luĭ spune şi scrie. Dela papa Frumos, acesta era de felul luĭ din Gălata, şi avea întru sine eresul luĭ (A)Polinarie, şi a luĭ Makedonie şi a luĭ Orighen. Acesta s'aŭ despărţitŭ de ceĭ patru patriarşĭ, şi aŭ kĭematŭ pre cnézul dela ostrovul Vrataniĭ dela Almon şi l'aŭ făcutŭ împĕratŭ la Roma, în locul împĕratuluĭ grecescŭ. Şi ântăiŭ l'aŭ furatŭ cu nisce jurămênturi fórte grele, cum că va asculta de dînsul orĭ-ce va porunci. Şi cnézul pentru cinstea şi jurămêntul s'aŭ lăsatŭ legea, ceia ce nu luase dela împĕratul Constantin şi dela papa Silivestru, şi aŭ începutŭ a urma dupŏ poruncile luĭ Frumos papa şi în locul celor patru patriarchĭ, aŭ făcutŭ patru archiereĭ de aĭ luĭ, şi i-aŭ numitŭ gărdinarĭ. Acesta ântăiŭ învĕţa, că Duchul Sfântŭ purcede dela Fiiul, ca şi dela Tatal, făcêndu-l slugă şi robŭ, iară nu D-ḑeŭ. Şi aŭ învĕţatŭ pentru Născătórea de D-ḑeŭ, să nu ḑică născĕtóre de D-ḑeŭ, ci născĕtóre de Christos. Acesta aŭ învĕţatŭ şi pentru purgatoriŭ, luândŭ din eresul luĭ Origen, şi aŭ întorsŭ pre Olamanĭ (Alemanĭ) adecă pre Nemţĭ şi pre Leşĭ la acelŭ eresŭ. Iară dupŏ acésta aŭ fostŭ papă Petru gângavul. De-acesta scrie, că s'aŭ lepădatŭ de tot de legea grecéscă şi aŭ turburatŭ tótă Italia şi multe eresurĭ rele s'aŭ însĕmnatŭ într'însa (a). Că ântăiŭ aŭ poruncitŭ popilor să aibă tot popa câte şépte muierĭ şi ţiitóre câte vor vrea, şi le va erta el pĕcatele. Póte că Sfinţia sa aŭ socotitŭ, că de vorŭ avea popiĭ muerĭ multe, îĭ vorŭ da luĭ câte una. Şi aŭ poruncitŭ în Biserică să pue organe şi tobe şi alăute, şi să lepede tóte cărţile din Biserică, câte avea Biserica, şi aŭ poruncitŭ popilor săşĭ raḑĕ barbele şi mustăţile şi ómeniĭ săşĭ scurte chainele. Şi orĭ-ce felŭ de pĕcate vorŭ face, să n'aĭbă grijă, că el le va erta. Eĭ aŭ stricatŭ sinăcsarul şi praznicile Sfinţilor, şi aŭ poruncitŭ să postéscă ómeniĭ Sâmbăta, ca Ovreiĭ, şi care orĭ va face curvie, orĭ cu ce felŭ de rudenie, séŭ cu nebotezaţĭ, le va erta elŭ. Că kieile împĕrăţieĭ sûntŭ în mâna luĭ. Şi să ia doĭ fraţĭ doĕ surorĭ şi să mănênce ómeniĭ dintr'unŭ blidŭ, de unde mănêncă şi cânii. Si alte lucruri necuvióse au făcutu în Biserica luĭ D-ḑeŭ. După acésta aŭ fostŭ papa Grigorie. Acesta au fostŭ de unŭ lucru împrotiva papiĭ luĭ Petru. Pentru că aŭ poruncitŭ, să nu aibă popiĭ muierĭ; adecă să nu se cunune cu eale, ĭar posadnice (b). câte va vrea să aĭbă. Acestŭ papă a trimisŭ pre Ivan Azmi filosoful şi cu alţiĭ la Ţarigrad, la patriarchul şi la împĕratul, cum că cele şépte sobóre aŭ greşitŭ şi ca nişte ómenĭ proştĭ şi neînvĕţaţĭ aŭ umblatŭ. Şi aŭ trimisŭ de aŭ stinsŭ tóte pravilele din partea Apusuluĭ şi le-aŭ băgatŭ în focŭ. Şi pentru Născătórea de D-ḑeŭ aŭ poruncitŭ ómenilor să o numĭască, ca pre una din muierile Sfinte, adică Sfânta Maria, şi aŭ stricatŭ postul eĭ şi al Sfinţilor Apostolĭ. Şi ĭarăşĭ aŭ poruncitŭ ómenilor să nu

(a) Cap, XXVI, vekĭ eresurĭ Nicolaiţilor.
[b] Vorbă slavonă dela посадить = a sădi, a ţinea în totul ţiitóre.

sărute sfintele icóne. Şi să'şı facă cruce numaı cu doe degete şi să puïe ântăiŭ în stânga. Şi să facĕ pâïne în tróca, întru care spală cămaşile. Şi să manênce zugrumatŭ, şi ursu şi veveriţă, şi gaiţă şi cióră şi mâţă. Şi să slujascĕ popiï pre cale liturghie, fōrĕ de Biserică şi fōre de antimisŭ şi cu azimă, ïara nu cu pâne dospită şi sa nu bage sare într'acelŭ azimitŭ, ḑicêndŭ că e trupŭ mortŭ. Şi când vorŭ boteza popiï prunciı, şi nu voru avea miru, să scuipe în palme şi să mastice cu degetul şi să bage ântăiŭ în gura pruncululuï, apoï să'lŭ ungĕ. Dar alţiı dela aceştia încóce, adecă în urma lor după dînşiı, câte, au izvoditu pĕnĕ la 72 de eresurï, precum ţ'am scrisŭ maï 'nainte. Ci din neştiinţă şi rĕŭ grăeşcï, de ḑicï, că Biserica Romeï n'aŭ avutŭ eresu şi ḑicï că nu va avea. Că ia veḑï, numaï dela treï papı, câte aŭ capătatŭ. Dar de ţi le-aşï şcrie şi dela ceialalţı? Că trecu dela 72 înainte. Ca bine ştiţï, că câţï ereticï aŭ izgonitŭ ceï patru patriarchï, şi eï au fugitŭ la papa, décă s'aŭ despărţitu de sobóre. Şi dela toţï aŭ luatŭ papiï vostri câte ceva. Ci-ne daţï pace, de nu poftiţï să vĕ ocărîţï de tot. Când la tóte poruncile prea Inalţateï creeseï ascultămŭ, şi la ale Domnilor noï, ca nişte robï, ascultămŭ. (a). Iară pentru lege nu. Iară de ne veï maï scrie şi alte ponturï, bucuroşı vomŭ da rĕspunsŭl fórte frumos; numaı să nu'ţı fie ruşine omule. ci dară creştinŭ îţï ḑicemŭ, iară pravoslavnicu nu eştı, că te-aı lepădatŭ. Dară Biserica Romeï are patriarchŭ pre papa dela Roma şi împĕratŭ pre împĕratésa dela Viena. Iară a nóstră stăpână, Biserica Rĕsarituluï, are patru patriarchï şi imperatŭ Monovie (b). Decï aceştia nu facŭ unaţie. Şi noï ca oile, dupŏ pastorŭ, aşa vomŭ urma. Dar voï pre noï ce ne siliţï, fiind noï oï, să îndreptămŭ pre păstorï. Şi cum am face călcare de lege, fōrĕ de scirea celor maï marï, ce ne-aŭ făcut'o şi ne-aŭ dat'o? Ci ne rugamu daţi-ne pace de acesta şi fiţï sănătoşï cu D-ḑeŭ.

Uniţiï grăescŭ: Şi pentru aceia, fraţilor, Biserica Rĕsărituluï nu este nicï cum pravoslavnică; pentru că una este Biserica Domnuluï, ïară nu doĕ, séŭ maï multe, precum şi mărturisimu din preună toţï kïar, adecă întocma în protiva călugĕruluï monachu, numitŭ aicea maï de-asupra fōrte rătăcituluï şi rătăcitoruluï de suflete fórte adevĕrate. Supt aceste tóte pre acelaşï milostivul D-ḑeŭ, molitvelor vóstre, tuturor a fi de apururea de ajutorŭ şi îndreptătorŭ fórte rugându'l prin data datoria mea cea protopopéscă, şi rĕmâiŭ al molitvelor vóstre al tuturor de tōtŭ binele voitorŭ şi bunŭ credinciosŭ, séŭ pravoslavnicŭ de Biserica grecéscă a Rĕsărituluï.

Ne-uniţiï grăescŭ: O filosófe Egiptene, de ce şi cu bârfele îndrăsneştï a ḑice, că nu e pravoslavnică Biserica Rĕsărituluï? dar aŭ n'aŭ

(a) Alusiune la Maria Tereza şi la magnaţiï ungurï.
(b) Ore aicï n'a voitŭ Autorul să ḑică Moscovieï?

rĕmasŭ pravoslavia eĭ? Aŭ veĭ să dicĭ, că nu cinsteşte pre papa, ca pre D-deŭ pre pămêntŭ? Voiu să'ţĭ dicŭ şi alta, măcar că ţ'am maı spusŭ, pentru că filosofia dela Chaldeĭ, şi eĭ cu tótă filosofia, precum şi voĭ acuma. Iar de diceţĭ, că una aŭ fostú Biserica luĭ Christos, ĭară nu doĕ, precum scrie la prorocul „Samuil (II Ţar. (a) cap. II, st. 5) dicêndŭ, că cea stérpă aŭ născut şépte, ĭara cea cu feciorı mulţı slabĭ. Adecă Biserica Rĕsărituluĭ aŭ născut şépte taıne cu şépte sobóre, ĭară cea jidovéscă slabi. Iară césta de acuma, ce ţineţĭ voı apusonii, adecă a trea Biserică, au născutu 72 de taını, adecă de eresurĭ, precum papa Frumos le-aŭ aşedatŭ şi le-au datu să le ţineţı şi vedemŭ, că le urmaţĭ, fie-vĕ de bine. Iara noı nu ne amestecămŭ. Iară de diceţĭ, că acelu părinte aŭ fostŭ rătăcitŭ, ba voĭ sûnteţĭ rătaciţĭ şi perduţĭ şi vĕ asĕmănaţĭ luĭ Alexandru, faurul de aramă, carele tot-de-una batea şi înkidea pre Sfântul apostolŭ Pavel şi orı în ce cetate mergea apostolul, el era maĭ nainte acolo, de-ĭ da palme preste gură şĭ peste obrazŭ, să nu grăiascĕ de Christos; pentru care dice apostolul; „datumi-s'aŭ mie stramurarea îngerul sataneĭ (Cor. Cap. XII, st. 7 la adoa carte a luĭ Pavel), ca să mĕ batĕ preste obrazu, ca sa nu mĕ înalţu fórte". Ci precum faurul făcea S-luĭ Apostolu Pavel, aşa şi voı aceluı Archimandritŭ şi Sfântŭ părinte. Ci ia aduţĭ aminte în ce parte de locŭ aŭ fostŭ maĭ rĕĭ tiraniĭ, decât apuseniĭ? Aŭ nu apuseniĭ, aŭ nu eĭ aŭ omorîtŭ pre Domnul Christos? Aŭ nu eĭ pre Sfinţiĭ apostolĭ Petru şi Pavel? Iară ce spoiescŭ mormintele şi muncescŭ să le facĕ cinste *maĭ des, decât celoralalţĭ apostolĭ*? Ia vedĭ, că *numaĭ dintr'acésta* îĭ potu cunóşte şi îĭ veĭ pricepe, că facŭ, ca jidoviĭ, precum şi eresul Sâmbeteĭ l'au luatŭ dela jidovĭ. Scrie la Sfânta Evanghelie: Amar voĭ cărturarilor făţarnicĭ, că zidiţı mormênturile prorocilor şi diceţĭ, că de am fi fostŭ în dilele părinţilor noştri, n'aţı fi fostu părtaşĭ în sângele prorocilor, şi înşi-vĕ voĭ vĕ doyediţĭ, că sûnteţĭ fiı celora, ce au omorîtŭ prorocii, şi voĭ pliniţĭ mĕsura părinţilor voştri, Apuseniĭ, carii aŭ omorîtu pre Sfinţiĭ Apostolĭ. Dar acestŭ Sfântu calugĕrŭ trimisŭ, aŭ fostŭ dela D-deŭ, îndreptătorŭ a multor suflete fórte cu adevĕratŭ. Cu aceste cu tóte, milostivul D-deŭ cela ce aŭ scosu pre Sfântul Apostolŭ Petru din temniţă întunecósă şi l'au izbăvitŭ din mânele luĭ Irod şi din tóta asceptarea noroduluı jidovescŭ, să vĕ scóţă şi pre voı din tunecata temniţă a necunoştinţeı şi de muncele cele, ce vĕ aştéptă, să vĕ vadĕ pacostea şi sfârşitul şi rĕmânemŭ de acésta, ca nişte înţelepţı, puteţı socoti, că otravă puţintică trebue ĭară, doftoriĭ dulcı trebue multe. Ele (b) înţelepţĭ sûnteţĭ şi ştiuţĭ şi bine stiţĭ că şi la

(a) Vorba Ţarĭ este întrebuinţată în locŭ de Impĕraţĭ.
(b) In locŭ de ci.

Sfintele sobóre Sfinţiĭ părinţĭ penĕ nu făcea minunĭ, nu putea din cuvinte numaĭ a-ĭ înfrânge pre eretici, precum Sfântul Spiridon cu cărămida şi Sfântul Nicolae cu palma şi soborul al VII-lea cu Sfântul Erimia. — (Daniil prorocŭ cap. V) Imperatul Valtasar, fiiul lui Navachodonosor împeratu aŭ veḑutŭ, când se ospata el cu o mie de ómenĭ aĭ luĭ, o înkipuire de mână din păcharŭ şi au scrisŭ pĕ parete: căcĭ aŭ bĕutu cu vasele cele de aurŭ şi de argintu, care le luase Navachodonosor împeratu dela Ierusalem, şi acestea au scrisu: Maĭ thekil tares, şi acésta asĕmăna graĭuluĭ, adecă „Maĭcă mesurat'aŭ D-ḑeŭ împĕrăţ'a ta“. Cum pĕnĕ şi se află lipsindu Fares, ce despărţi împĕrăţia ta şi dede Midenilor şi Perşilor.

S'aŭ scrisŭ, precum însĕmnéză aicĭ de popa Vasilie, care o aŭ fostŭ tramisŭ în ţéra rumănésca din poncturĭ în poncturi.

Roma și biserica Româniloru.

(Urmare, vedĭ No. V, an. VII).

Fiind-că s'aŭ găsitŭ uniĭ ómenĭ și se găsescŭ kiar în timpul de față cariĭ denaturând faptele istorice, facŭ mare paradă cu „avantagiele și îmbunătățirile“ (?) ce aŭ urmatŭ pentru Românĭ după făcuta uniune cu Roma. — în cele următóre vom stărui ca se înfățișămŭ posițiunea bisericeĭ române după unire. Pentru orientare însă vom însemnă, că uniunea s'a făcut unilateral, numaĭ de căpeteniile bisericeĭ din Transilvania, și ca româniĭ din părțile ungurene și banatice n'aŭ particulatŭ nicĭ direct nicĭ indirect la pactul uniuneĭ. De aci a urmat că româniĭ din cóce de Cărpațĭ dela uniune remânŭ divisațĭ în dóuĕ bisericĭ saŭ confesiunĭ, una a ortodocșilor (neuniților) și alta a greco-catolicilor (uniților). Cea întâiŭ părăsită de păstorĭ și persecutată de guvernŭ, ĭar cealaltă protejata și ajutată în scopurile *catolicismuluĭ*, dar nu în ale *românismuluĭ*, căcĭ Papilor, dupre cum am disŭ, nu li-aŭ trebuit *Românĭ* ci *catholicĭ*, prin urmare drepturĭ politice pentru poporŭ și imbunătățirĭ naționale, în zădar vom căuta, pentru că nu le aflăm nicĭ după uniunea cu Roma, de și ea s'a facut în scopul de a dobâni drepturĭ egale cu cele-l-alte națiunĭ și religiunĭ din patrie.

Dar să lăsam, ca posițiunea bisericeĭ române după unire, să ni-o caracteriseze bărbațĭ ca Șincaĭ, A. T. Laurian, A. Papiŭ Ilarian, Simeon Bărnuțiŭ etc. a carorŭ auctoritate și competința, credemŭ nu va fi pusă la îndoială de nimene, în materia ce tractăm.

Iată ce dice în privința acésta *A. T. Laurian* : „Româniĭ

afară de micele scutirĭ ale persónelorŭ bisericescĭ nu dobândiră nimicŭ prin *unire,* ba încă şi perdură. Perdură independinţa lorŭ ca Românĭ şi ca religionarĭ de ritul oriental. care o avea eĭ maĭ nainte pe lângă tóte asupririle ce întimpinaŭ din partea eterodoxilor; perdură Archiepiscopatul, căcĭ acesta dupa unire se degradă la starea de simplu episcop supusŭ censureĭ iesuiţilor şi supremaţieĭ Archiepiscopilor unguresci, *perdură kiar naţionalitatea.* Ceĭ maĭ mulţĭ românĭ, cari se înălţară cu incetul din întêmplare — însa nu după dreptele pretenţiunĭ, care le aveaŭ ca Românĭ uniţĭ — la diregatoriĭ maĭ înalte între Ungurii catolicĭ, trecură dela legea de ritul oriental la cea de ritul occidental, sub pretecstul că acestea sunt acum tot una, şi cu modul acesta se lepădară şi de naţiunea lor şi se ungurirä. Acésta strică atât de mult în cât Românimea nu potŭ de loc să se ridice din starea de plebeitate, căcĭ verĭ care se înălţa peste dênsa, îşĭ părăsia cu ritul şi naţiunea.“ 1)

Iară *Georgiŭ Şincaĭ* vorbind despre diploma Leopoldină, care cercumscrie drepturile catolicilor şi privilegiile clerului unit, ḑice : „Ci noĭ Româniĭ de vom lua afară clerul cel unit, carele încă maĭ numaĭ atâta se socotesce, cât a cincea rótă la carŭ, ce folosŭ amŭ avut saŭ avem din tóte acestea ? 2)

Să ascultăm acum şi pe Demostenele Romanilor dela 1848 pe *Simeon Bărnuţu,* cum ne înfăţişéză elŭ starea bisericeĭ române după unire : „Îndată la începutul uniuneĭ vedemŭ în sinódele nóstre pe patrele reptore al Iesuiţilor preşeḑind în locul superintendentuluĭ reformatŭ, şi pe altŭ Iesuitŭ îl vedem neîncetat în cóstele episcopuluĭ nostru privighiându-l ca pe unŭ făcătoriŭ de rele. Acum spuneţi-mĭ, ce diferinţă este între superintendentele de Tofeö şi între Iesuitul Baranyi, care din amêndoĭ a fost maĭ bunŭ pentru Romanĭ? Îndată după unire episcopul catolicŭ din Alba-Iulia încaleca peste archiepiscopul nostru şi-l face vicariŭ, îl înfruntă, îl dojenesce, îl visită până ce-l scóte abia bula papeĭ din 1721,

1) Documente istorice pag. 182,
2) Cronica Rom. an. 1699,

ab omni admonitione, corectione, visitatione acelui episcop din Alba-Iulia; iar Archiepiscopul din Strigoniŭ îl desbracă de demnitatea Archiepiscopéscă și și-lŭ face sufraganŭ, și biserica nóstră o bagă în jug noŭ ungurescŭ. Cu șerbitutea acésta nouă se întroduce în clerul român un șerbilismŭ noŭ împreunatŭ cu o îngâmfare miseraveră maĭ ales în referință cătră ceĭ neunițĭ, care nu avea privilegiul uniților. Acestŭ spirit necurat locuesce în Mânăstirea din Blașiŭ sub călugărĭ: face advocat de iesuițĭ și pe un Petru Arone: dă lucru de ajuns episcopuluĭ Inocentiŭ și animoșilor protopopĭ de atuncĭ: murind călugăriĭ remâne ereditate capitululuĭ succesoriŭ în funcțiunile călugărilor: și de aci se strecură la clerŭ: episcopiĭ, capitululŭ, protopopiĭ și vicariĭ lucră pe întrecute spre cea maĭ profunda durere a cleruluĭ și a tótă națiunea, ca să nu maĭ scape biserica română nicĭ odată de subt acésta subditelă rușinósă; fii nefericițĭ! cine ne va apĕra, dacă părințiĭ noștri daŭ mâna cu străinĭ în contra vóstră? Ce ar ḍice episcopul Inocențiŭ când ar vede, că acum n'are iesuitismul numaĭ un advocat în biserica luĭ cea așerbită și sfășiată de iesuițĭ? Ce a pacătuit biserica nóstra — întrebăm și noĭ cu episcopul Inocentiŭ —*dacă cumva n'a pĕcătuit unindu-se, de se pedepsesce cu* infamia de desertoriŭ? Cu uniunea deodată a întratŭ o ură între românĭ, care a ținut maĭ bine de 80 de anĭ. Iertați-mĕ fraților! să trecŭ cu vederea furiele iaduluĭ, care ĭ-aŭ sfășiat pe Românĭ în aceste timpurĭ nefericite, nu postularețĭ ca se descriŭ cum se certa fiiĭ cu părințiĭ; cum se bătea frațĭ cu frațĭ fără se scie pentru ce; cum ce afurisea preoțiĭ noștri uniĭ pe alțiĭ: cum lucra mariĭ ungurescĭ și maĭ alesŭ episcopiĭ lorŭ înaintea curțiĭ, ca să-ĭ facă unițĭ cu puterea pe Românĭ: cum întărîtă pe episcopiĭ unițĭ și pe călugărĭ ca se facă proselițĭ din Românĭ; și aceștia nu vedea că sunt numaĭ unelte, cu care se folosia invidia unguréscă ca se turbure pacea între frațĭ. Cine ar putea spune suferințele Românilor subt acele turburărĭ? Ceĭ neunițĭ n'aveaŭ nicĭ preoțĭ, nicĭ episcopŭ, până ce căḍură subt jugŭ sêrbesc; nu-ĭ apĕra nicĭ o lege în țéră: și pe deputațiĭ ce-ĭ trimitea la curtea împărătéscă; dușmaniĭ lorŭ fă-

cea de-ĭ punea la prinsóre. *Atât era de marĭ relele, care le suferia naţiunea română în urma uniuneĭ,* în cât pe la anul 1735, aşa dar numaĭ prèste 35 de anĭ după făcuta uniune se plânge amarŭ protopopul unit Nicora Beianul către episcopul Inocenţiŭ cu aceste cuvinte: „*tare mĕ temŭ, că nu vom avea altŭ folos din unirea acésta, care'o-am făcut; ci vom remâne numaĭ cu ura între fraţĭ şi cu mustrarea cugetuluĭ.*“ Nu multŭ după acésta altŭ protopopŭ predică în biserica acésta 1) că „*ĭ-aŭ înşelatŭ pe Românĭ cu unirea;* însă acum era târḑiŭ, pentru-că ura acum era rădăcinată între fraţĭ, şi duşmaniĭ Românilor, carĭ nu dorm nicĭ-odată, privighia ca să nu să stêngă ver-odată din mijlocul lor acest foc infernal.“ 2)

Iată cum înfaţişéză ceĭ maĭ iluştri bărbaţĭ aĭ naţiuneĭ starea bisericeĭ române în urma uniuneĭ. Iată ce a fost Roma pentru Româniĭ unitĭ cu dênsa; de ceĭ ortodoxĭ nicĭ nu vorbim. În adevĕr prin uniune starea Românilor nu s'a îmbunătăţit absolutŭ cu nimic nicĭ în respecte politice nicĭ în cele eclesiastice. Dar se auḑim ce ḑice în privinţa acésta nemuritoriul *A. Papiu Ilarian*:

„Dacă căutăm, ḑice elŭ, la folósele şi perderile, care aŭ urmat pentru Românĭ prin unirea cu biserica Romeĭ: aflăm că folósele unireĭ fură: că Româniĭ aveaŭ acum maĭ multă trecere la curte, dela care căpătaŭ câte o resoluţiune; prin unire se ridicară şcóle romêneşcĭ maĭ curênd; se trimiseră tinerĭ la Roma, de unde veniră bărbaţiĭ ceĭ maĭ învĕţaţĭ aĭ Românilor, un Şincaĭ, un P. Maior, un Samoil Clain s. a.; Româniĭ dacă nu se uniaŭ cu biserica Romeĭ prin persecutarea tuturor negreşit că remânéŭ şi maĭ îndereptŭ în cultură; dar de altă parte prin unire — afară de scutirile unoĭ persóne bisericeşcĭ — nu dobândiră Româniĭ nicĭ un drept, ba astfel îşĭ şciură bate joc Unguriĭ şi Saşiĭ de tóte decretele

---

1) In biserica din Blasiu. Aut.

2] Din Discursul luĭ Simeon Bărnuţŭ din 14 2. Maĭ 1848, ţinut în Blasiu. A se vedea „*Vechia Metropoliă orthodoxă română a Transilvanieĭ*“ de protosinghelul *Nicolaŭ Popea*, pag 131 seqq operă vrednică a fi consultată de ceĭ ce se interesézā a cunósce starea bisericeĭ române din Transilvania.

şi resoluţiunile împărăteşcĭ, în cât eĭ tot de toleraţĭ se socótiră şi dupa unire până în 1848, şi la diregătoriile ţěreĭ, care se împărţaŭ după cele treĭ naţionalităţĭ şi patru religiunĭ recepte, fórte arareorĭ se punea şi vre-un român unit, fiind-că ḑiceau Ungurii : *acum tot atâta este, s'a pusŭ un catolicŭ, voĭ încă catolicĭ sunteţĭ,* şi daca se puneaŭ vre-un român unit, trebuia sa se dea nu numaĭ de unit, ci kiar de catolic, şi prin acésta se făcea ungur. . . . . Dela unire încóce se perdu dreptul metropoliticŭ al Românilor din Ardealŭ : Archiepiscopul dela Strigoniu cu pretextŭ de protectorat îşĭ arogă drept de metropolit peste Românĭ; ĭar în cóstele Vlădiculuĭ sta teologul Iesuit orânduitŭ de epitropŭ óre-şĭ-care al cleruluĭ, cum se ḑice — pentru starea cea próstă de învěţatură, în care se afla acelaşĭ rěmas de subt epitropia grecéscă dimpreună cu poporul — subt a căruĭ iesuitŭ censură, biserica română nu era maĭ puţin dependentă, decât pe timpul censureĭ superintendenţilor calvinĭ." ect. 1)

Din aceste mărturiĭ demne de creḑĕmênt se arată luminat, că Roma nicĭ în evul modern, după unirea Metropolituluĭ Atanasiu, n'a schimbatŭ faţa bisericeĭ şi a naţiuneĭ române. Asupriţĭ şi persecutaţĭ aŭ fost Români nainte de unire. asupriţĭ şi persecutaţĭ aŭ fost eĭ şi dupa unire. Un singur profit avură româniĭ din cóce de Carpaţĭ prin unirea cu Roma, că li se deschise o epocă nouă pentru cultura intelectuală, şi nimic maĭ mult; dar şi acest căştig este fórte relativŭ, şi vorbind *sine ira et studio,* nu scimŭ cuĭ să atribuim maĭ mult merit în respectul cultureĭ naţionale : uniuneĭ, orĭ luĭ Rákoczy, care cu 60 anĭ maĭ nainte, ni-a dat limba naţională în biserică? Este fórte adevĕrat că Rákoczy a întrodusŭ limba română în bisericile româneşcĭ, cu scop de a calvinisa pe românĭ şi apoĭ a-ĭ maghiarisa, dar nu maĭ puţin adevărat este şi aceea, că scólele maĭ nalte pentru Româniĭ uniţĭ, precum şcólele din Blaşiŭ se redicară cu scop de a propaga catolicismul între Românĭ, tot pentru ca se-ĭ măghiariseze. Scopul dară ce s'a urmărit şi din o parte şi din alta a fost acelaşĭ :

1) A. Papiu Ilarian : „Istoria Romanilor în Dacia"

stîrpirea bisericeĭ române ortodocse şi cu ea stîrpirea naţionalităţiĭ române însaşĭ; pentru Roma Papilor era şi este egal; de vor remâne Româniĭ acea ce sunt, adecă Românĭ, orĭ ca se vor maghiarisa, numaĭ catolicĭ se fie, naţionalitatea pentru ea nu impórtă.

Avem dovedĭ nenumărate că toţĭ ómeniĭ marĭ eşiţĭ din sînul bisericeĭ unite, cari aŭ susţinut caracterul naţional al bisericeĭ şi aŭ apărat causa naţională a poporuluĭ român, toţĭ aŭ fost persecutaţĭ şi esilaţĭ pân la unu. Persecutat şi esilat a fost nemuritoriul Episcopŭ Inocentiŭ Miculŭ (Clein); persecutatŭ a fost Episcopul Grigoriu Maior, persecutat a fost Georgiŭ Şincaĭ, persecutat a fost Samuil Clein, persecutatŭ a fostŭ marele Istoricŭ Petru Maiorŭ. Eĭ bine, décă Roma a fost vitrega şi persecutătórea ortodocşilor, pentru ce ea n'a protejat barem pre propriĭ seĭ fiĭ? pentru ce kiar gloriile bisericeĭ române unite aŭ trebuit să cadă pângăriţĭ prin intrigile şi in famiile Iesuiţilor?

Intemeiaţĭ pe mărturiile marilorŭ bărbaţĭ aĭ naţiuneĭ: Georgiŭ Şincaĭ, Simeon Bărnuţŭ, A. T. Laurian şi Papiu Ilarian, constatarăm, că posiţiunea bisericeĭ române după unire nu numaĭ că nu s'a îmbunătăţitŭ, ci din contra ea deveni încă maĭ periclitată, ĭar naţiunea română tot maĭ asuprită, pentru că de aci înainte ea avu se suferă mult nu numaĭ dela inimiciĭ seculari, ci în parte kiar şi de la propriĭ sĕĭ fiĭ, trecuţĭ la uniune, ni-o puse S. Bărnuţŭ, şi relatările sale, fără îndoială sunt în deplină consonanţă cu faptele.

Nemulţumirea poporuluĭ cu uniunea să manifestă prin scene kiar sângeróse. Celŭ d'ântêiŭ Episcopŭ hirotonitu dupre canonisaţia Papeĭ, Ioan Giurgiŭ, alias Pataky, iesuitŭ ca toţĭ iesuiţiĭ, muri otrăvitŭ numaĭ Inocentiŭ Clain putu împăca spiritele revoltate, publicândŭ poporuluĭ ca să se *ţină de credinţa strămoşéscă.*

O poemă istorică din secolulŭ trecutŭ întitulată: *„Plângerea S-teĭ Mŏnăstirĭ a Silvaşuluĭ“* în ţinutulŭ Haţeguluĭ, aflatŭ în biblioteca Mŏnăstireĭ Căldăruşani în România, de păr. Archimandrit G. Enăcénu şi publicatŭ în jurnalulu „Biserica ortodocsă română“ din 1878, precum şi în „Biserica

şi Şcóla“ din acelŭ anŭ, descriind întroducerea uniuneĭ în Ardealŭ şi suferinţele românilorŭ orthodocşĭ, provenite dela catolicĭ şi unițĭ, servesce ca documentŭ istoricŭ fórte preţios:i pentru istoria nóstră bisericéscă maĭ cu sémă, că autorulŭ, de şi necunoscut, dar se vede a fi martorulŭ ocularŭ alŭ evenimintelorŭ ce descrie, póte fi kiar unulŭ dintre călugăriĭ Mŏnăstireĭ Silvaşuluĭ. Elŭ espune nu numaĭ starea nenorocită a bisericeĭ şi mŏnăstirilorŭ ortodocse din Ardélŭ după unirea, ci cu aceaşĭ durere şi intristare descrie şi suferinţele martirice ale nemuritoriuluĭ Episcopŭ Inocentiu Clain, care prevĕḑind cu mintea sa ageră funestele consecinţe a le uniuneĭ pentru naţiune, stăruia ca se scape biserica din cursa eĭ

Autorulŭ, dupa ce spune ca la anulŭ 1744 s'a ivitŭ ca pre dicatorŭ contra uniuneĭ unŭ calugărŭ Visarion cu numele carele convorbind cu episcopulŭ Inocentiu, l'a sfătuitŭ ca de

împreunarea lătinéscă
Cu totulŭ să se părăséscă,

aşa descrie silinţele episcopuluĭ Inocentiu şi suferinţele luĭ, pentru desunirea Românilorŭ :

Atuncĭ Clain, păstorŭ şi Archiereu,
Temêndu-se de Dumneḑeŭ,
Ca nu cum-va turma luĭ Christos să péră,
Şi din mânele luĭ să céră,
Aŭ voitŭ soborŭ mare a-se face,
Tóte îndreptându-le şi pre norodŭ să-lu împace,
Poruncă protopopilorŭ aŭ datŭ,
Scriindŭ să vie totŭ popa şi unŭ omŭ din satŭ,
Ca dupre porunca archieréscă,
La soborŭ să se gătéscă.
Ḑi rânduită aŭ însĕmnatŭ.
Şi toţĭ la scaunŭ s'aŭ aflatŭ.
Vlădica pre protopopĭ ĭ-aŭ luatŭ,
Cu eĭ în polată aŭ întratŭ.
Aŭ ḑisŭ, ĭată unaţia fu până acum tăĭnuită,
Iar acum cu totulŭ descoperită;
Până acum aŭ fostŭ legată,
Ca într'unŭ sacŭ ascunsă şi băgată.
S'aŭ deslegatŭ şi aŭ eşitŭ afară,
Şi se vede de toţĭ în ţéră.
Şi de veţĭ voi cu toţiĭ să stămŭ,

Şi de ea să ne spălămŭ,
Décă vomŭ sta tótă ţéra putemŭ,
Cu totulŭ să o lepădămŭ.
Iar unŭ protòpopŭ din soborŭ s'aŭ sculatu,
Şi pre Archiereŭ cu obrăznicie l'aŭ mustratŭ.
Şi ĭ-aŭ ḑisŭ Măria ta totŭ Ardélulŭ stăpânescĭ,
Şi ca unŭ copilŭ vorbescĭ.
Aŭ pentru unŭ călugĕrŭ mincinosŭ, 1)
Să-mĭ lasŭ eŭ cinstea cea de folosŭ.
Vlădica atuncĭ s'aŭ scârbitŭ,
Şi din Soborŭ aŭ eşitŭ,
Şi din palatŭ afară,
La norodulŭ celŭ de prin ţéră.
Auḑiţĭ, fiilorŭ, eŭ când am venitŭ
Păstorŭ la voĭ, în unire v'am găsitŭ.
Eŭ trebue să mĕ ducŭ la împĕrăţie,
Puind silinţă să vĕ scoţŭ din unie.
Decĭ soborulŭ s'aŭ râsipitŭ,
Şi Vlădica de călătorie s'aŭ gătitŭ.
Acum nu maĭ este mângăere,
Ci plângere şi durere,
Când Visarion în Ardélŭ aŭ propoveduitŭ.
Atuncea şĭ Petru Aron de la Roma, aŭ fostŭ venitu,
Din şcolĭ fórte învĕţatŭ,
Iar de pravoslavie rătăcitŭ si depărtatŭ,
Şi când soborulŭ de Clain aŭ fostŭ adunatŭ,
Atuncĭ şi Petru Aron în soborŭ s'aŭ aflatŭ
O! de nu s'ar maĭ fi născutŭ,
Că multe rĕutăţĭ acestŭ omŭ aŭ făcutŭ
Că câte Vlădica în soborŭ aŭ vorbitŭ,
Elŭ tóte le-aŭ fostŭ auḑitŭ.
Şi asupra celuĭ ce ĭ-aŭ făcutŭ luĭ bine.
Şi l'aŭ chrănitŭ pe elŭ cu pâne,
Călcâĭulŭ şĭ-aŭ rădicatŭ,
Şi din scaunŭ l'aŭ surpatŭ.
Vlădica Enochentie la Becĭŭ aŭ plecatŭ,
Şi în loculŭ sĕŭ namesnicŭ pe Nicolae aŭ lăsătŭ,
Şi orĭ-ce pricinĭ în clirosŭ să se întâmpleză,
Tóte de elŭ să se îndrepteze.
Aron acum bună vreme aŭ găsitŭ,
Pre Enochentie la crăĭasa l'aŭ pârîtŭ.

---

1) Alusiune la Visarion.

Ḑicênd, că umblă cu făţărie,
Şi nu-ĭ dreptŭ la împĕrăţie
Iară cătră Vlădica s'aŭ arătatu,
Prietenu buuŭ, dându-ĭ şi sfatu,
Inse prin scrisorĭ l'aŭ viclenitŭ.
Şi până la Roma l'aŭ isgonitŭ.
Acolo în robie s'aŭ închisŭ.
Şi în tótă viéţa sa aŭ plânsŭ.

După ce, în cele premierse, autorulŭ arată prigonirile şi suferinţele la carĭ aŭ fost espusŭ Episcopulŭ Inocentiu, prin intrigile luĭ Pavel Aron, trece la espunerea persecuţiunilorŭ pornite din partea acestuia. ca episcopŭ unitŭ, asupra Românilorŭ ortodocşĭ :

Aron, vrênd ticălósa unaţie s'o întaréscă
S'a sculat cu putere tirănéscă;
Şi în cincĭ-spre-ḑece anĭ de ḑile,
A făcut la creştinĭ multe necăsurĭ şi sile.

Face apoĭ paralelă între principele calvinŭ Mihaiŭ Apafi care a martirisatŭ pe Metropolitulŭ Sava Brancovanŭ, si Episcopulŭ Pavel Aron, ḑicênd :

Acestuĭ Apafi, Aron întru tóte a urmat,
Inca şi maı tiranŭ s'a arătat.
Apafi pe Metropolitulu Sava l'a omorît,
Iar Aron mulţĭ preoţĭ şi mirenĭ a prăpădit :
Mihaiŭ Apafi bisericĭ n'a stricat,
Iară Aron cincĭ-ḑiceĭ şi patru a surpat;
Lucru ca acesta n'aŭ făcut,
Maĭ nicĭ tiraniĭ ceĭ de demult :
Aceia pre mucenicii îĭ muncĭa,
Iară bisericile se ḑidea :
Acesta bisericile a rîsipit
Şi pre creştinĭ ĭ-a dosădit.

Acésta era trista situaţiune, în care se afla româniĭ din Ardealŭ dupa unire! Impilaţı până la pămêntŭ de străinĭ trebuĭa acum ca cupa amărăcĭuneı lorŭ să-o maĭ marésca încă căpeteniile bisericeĭ unite, cari dederă mâna cu impilatoriĭ naţiuneĭ. In Banatŭ, Româniĭ aŭ fost cruţaţĭ de asemenea sfăşierĭ şi persecuţiunĭ, pentru că din fericire până în anulŭ 1834 eĭ nicĭ de nume n'aŭ cunoscut uniunea cu biserica Romeĭ,

Dar, cu încetarea metropolieĭ române din causa uniuneĭ, necăpătând episcopĭ naţionalĭ, căḑură sub jurisdicţiunea ierarchieĭ serbescĭ şi atuncĭ primiră acéstă jurisdicţiune tacitŭ siliţĭ de împrejurărĭ ameninţătóre religiuneĭ lorŭ, căcĭ o biserică asuprită, ḑice *Papiu Ilarian*, ca şi unŭ poporŭ, cércă scăparea acolo, unde o află, şi la străinŭ: bănăţeniĭ se supuseră atuncĭ Serbilorŭ de bună voie pentru păstrarea credinţeĭ. 1)

Dar cu atât maĭ grele lupte trebuira se susţină pentru credinţa ortodocsă româniĭ din Ungaria, MaramurăşeniĭSatmareniĭ şi bihoreniĭ. In anulŭ 1689 Primatele Ungarieĭ Kolonics adusă întâia-óră între Româniĭ din Ungaria unŭ misionarŭ, ca să-ĭ unéscă cu biserica Romeĭ.

Acestŭ misionarŭ, calugăru apostat, Iosif Camelis, fu aşeḑatŭ întêiŭ ca episcopŭ unitŭ la Muncaciŭ, şi în cele din urmă la Dobriţin, ca să facă propagandă între româniĭ din Biharea, dar neputênd produce nicĭ unŭ resultatŭ se retrasă în mănăstirea de lângă Bicsadŭ, în districtulŭ Oaşuluĭ, unde încercând a face din noŭ propagandă pentru unirea cu Roma, a fost tăiat în bucăţĭ, de unŭ românŭ din Bicsadŭ Ioan Şuhaĭ cu patru soţĭ aĭ luĭ din satulŭ Şicalăŭ, aşa de mare era amórea Românilorŭ pentru credinţa strămoséscă şi ura lorŭ contra uniuneĭ Maĭ târḑiŭ însă Româniĭ din Satmarŭ ne avênd episcopiĭ seĭ, nicĭ păstorĭ sufletescĭ, şi, câţĭ avea, eraŭ supusĭ cleruluĭ catolicŭ, care îĭ momia cu totu felulŭ de apromisiunĭ, în cele din urmă, fară a avea cea maĭ puçină conoscinţă de schimbarea religiuneĭ lorŭ, urmaţa prin apostasiarea preoţilorŭ seĭ, se aflară deodată în unire cu Roma, creḑind că eĭ şi astăḑĭ sunt în religiunea străbunilorŭ seĭ.

Mult aŭ fost năpăstuiţĭ şi asupriţĭ cu unirea încă şi Româniĭ din Biharea, maĭ cu samă din partea episcopilorŭ latinĭ din Oradea-mare, cari cercaŭ a supune pe Românĭ şieşĭ, şi împedecaŭ în totŭ modulŭ pe Episcopiĭ din Arad, sub a cărorŭ jurisdicţiune se supuseră după mórtea ultimuluĭ lorŭ Episcopŭ din Oradea-mare, Efremŭ, ca acestia să nu pótă cerceta pe credincioşiĭ lor din ţinutulŭ Bihăreĭ. Episco-

1) Papiŭ Ilarian: Istoria Rom. din Dacia, pag. 106.

pulŭ catolicŭ din Orade, Nicolaŭ Csáky mijloci în anulŭ 1748 ca pentru laţirea unireĭ între româniĭ din Biharea să capete unŭ vicariŭ, ca episcopŭ unitŭ în Oradea-mare, pe care însuşĭ îlŭ plătia cu 6000 fl. pe anŭ. Uneltirile şi machinaţiunile de care se serviaŭ catoliciĭ pentru unirea româniloru, aŭ provocatŭ la anulŭ 1739 ţinerea uneĭ marĭ adunărĭ de poporŭ în satulŭ Lugaşŭ, întărind cu jurămêntŭ cugetulŭ lorŭ de a remâne neclătiţĭ în legea strămoşéscă. 1)

Şi în adevĕrŭ, o comisiune esmisă în anulŭ 1753 din partea guvernuluĭ, la cererea episcopuluĭ Sineşie din Arad, mergând din satŭ în satŭ pentru a constata numĕrulŭ populaţiuneĭ unite, n'a aflatŭ decât treĭ sate unite în tóte Biharea, şi anume : Poceiŭ, Sântandraş şi Leita mare, singure care constituiaŭ eparchia Episcopuluĭ unitŭ din Oradea-mare!

Iată funestele consecinţe ale uniuneĭ pentru Româniĭ din cócĭ de Carpaţĭ! Unirea adusă : *isolarea şi slăbirea forţeĭ de resistinţă a naţiuneĭ, pierderea centruluĭ de unitate bisericéscă şi naţională,* pierderea Metropolieĭ, pentru care se plânge amarŭ nemuritoriulŭ episcopŭ Inocentiu în scrisórea adresată din exilŭ la 1747 cătră protopopulŭ Sacadatŭ în Blaşiŭ : *„Scaunulŭ acesta a fost Archiepiscopescŭ, şi se face episcopescŭ ! Ce adaugere are dar biserica mea?"*

In adevĕrŭ, folosindu-ne cu espresiunea mareluĭ Prelatŭ biserica română unită, ca organismŭ cu constituţiune proprie bisericéscă, nu avu nicĭ o adaugire, nicĭ unŭ profitŭ din uniune. Episcopiĭ uniţĭ, câţĭ s'aŭ succedatŭ dela uniune încócĭ, numaĭ doĭ aŭ luptatŭ pentru drepturile bisericeĭ unite, ca biserică de ritŭ şi disciplină orientală, Episcopiĭ Inocentiu Clain şi Grigoriu Major, pe când toţĭ ceialalţĭ aŭ condus'o la ascultarea şi supunerea servilă ierarchieĭ despotice a bisericeĭ papale. Episcopulŭ Bobŭ resturnă tóte aşedemintele cele vechĭ ale bisericeĭ orientale, resturnă din temeiŭ constituţiunea eĭ. In loculŭ sistemeĭ sinodale întrodusă sistema cea despotică-ierarchică a catoliciloru : în loculŭ călugăriloru întemeiă Capitululŭ ca la catolicĭ, în locŭ de a kiema sinóde,

1) Şaguna Istoria bis. I. II. pag 224

în trebile bisericei se sfătuia cu Capitulariştii; afară de acestea începu a recunósce supremaţia Primatelui dela Strigoniŭ 1).

Astfelŭ, vorbindŭ în respectŭ eclesiasticŭ, biserica Română unită mergea pasŭ de pasŭ spre decadinţă şi organismulu eĭ încă nicĭ astădĭ nu funcţionéză normal; o stare ca acésta a bisericeĭ gr. cat. române, care ni-o ilustréză maĭ bine *Memorandulŭ* cleruluĭ şi poporuluĭ din diecesa Gherleĭ, adresatŭ, în anulŭ trecutŭ, cătră P. S. S. Episcopulu I Szabó.

(Va urma.)

1) Papiu Ilarian: istoric Rom. din Dacia. pag. 95.